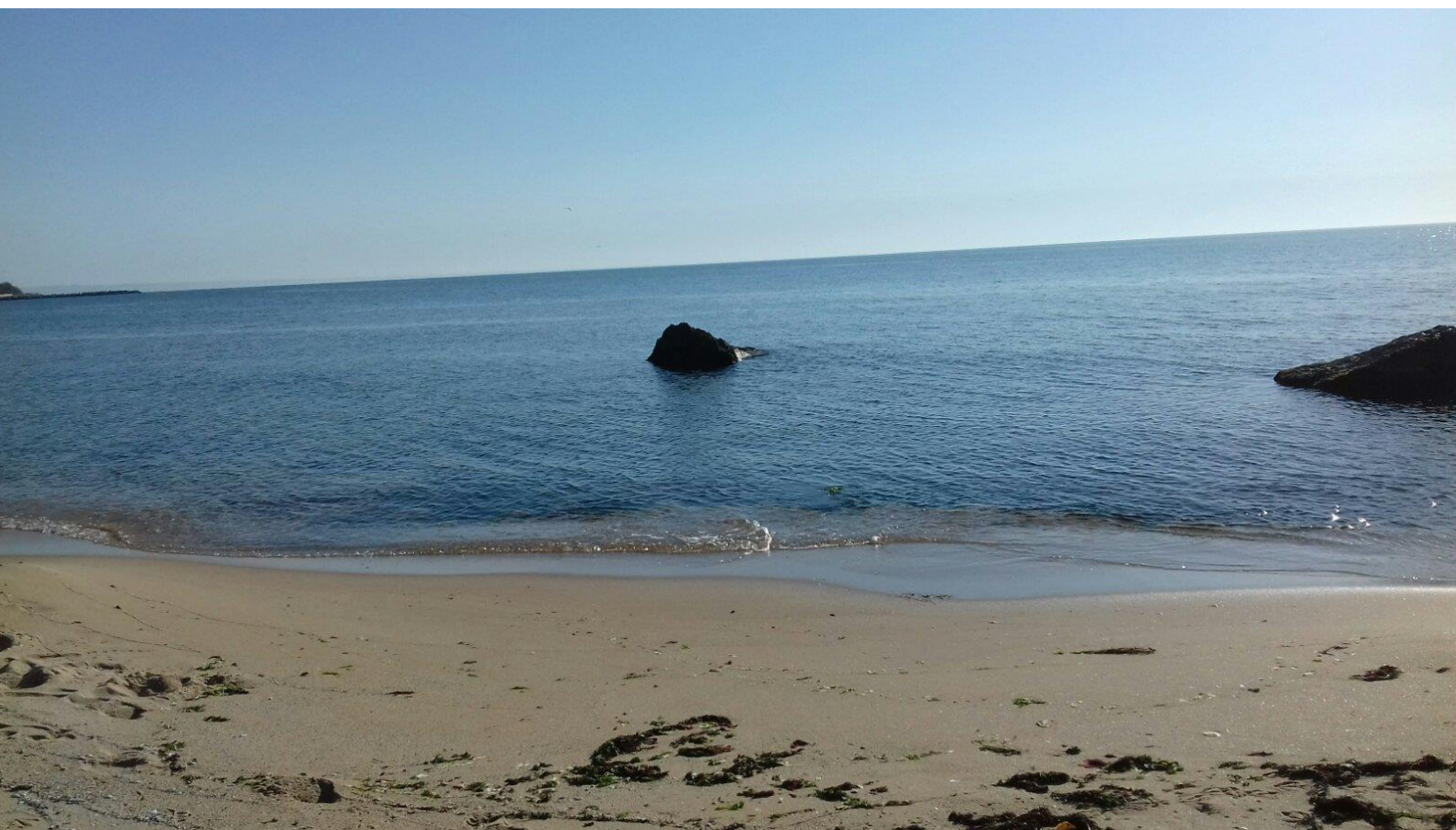




Common borders. Common solutions.



Проучване на потенциала за развитие на културния туризъм
в Черноморския регион
България

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	5
1. Тенденции в развитието на зеления и културния туризъм в България	6
1.1. Национална Морска Стратегия.....	6
1.2. Кратка характеристика на Черноморския регион на България.....	6
1.2.1. Климат	7
1.2.2. Сеизмичност и свлачищни процеси.	8
1.2.3. Транспорт и свързаност.	8
1.2.4. Енергийни коридори	9
1.2.5. Туризъм- култура, природни феномени и историческо наследство..	9
1.2.6. Морски туризъм	10
1.2.7. Рибa, рибни ресурси и аквакултури.....	12
1.2.8. Природни ресурси	14
1.2.9. Икономически капацитет на морската зона	14
1.2.10.Планиране, благоустройство и защита на крайбрежието, околна среда.....	15
2. ИНФРСТРУКТУРА ЗА ЗЕЛЕН И ИСТОРИЧЕСКИ/КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ	21
2.1. Стратегически план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море.....	21
2.1.1. Автомобилен транспорт	23
2.1.2. Електроснабдяване	24
2.2. Положителни страни на зеленият туризъм и историческото наследство като предпоставка за икономическо развитие на страните от Черноморския регион.....	25
2.2.1. Спортен туризъм.	29
2.2.2. Балнеолечебен туризъм.	29
2.2.3. Еко туризъм	30

2.2.4. Селски туризъм	31
2.3. Профил на чуждестранните туристи в България.....	34
2.4. Проведено изследване на 500 души с интереси в областта на туризма.	37
3. ЧЕРНОМОРСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ - НЕОБЯТНА МОРСКА ШИР, ПЛАЖНИ ИВИЦИ И УНИКАЛНИ ПРИРОДНИ ТВОРЕНИЯ.....	44
3.1. Североизточна България.....	45
3.1.1. Резерватът Сребърна - на гости на пеликаните	45
3.1.2. Ивановски Скални църкви.....	48
3.1.3. Шабла	53
3.1.4. Шабленско езеро	53
3.1.5. Тюленово	55
3.1.6. Болата	56
3.1.7. Камен бряг и Яйлата	57
3.1.8. Калиакра.....	58
3.1.9. Праисторически храм на Дуранкулашкото езеро.....	62
3.1.10. Яйлата-непозната дива прелест.....	64
3.1.11... Храмът на Богинята майка - Кибела в Балчик.....	65
3.1.12..... Аладжа манастир.....	67
3.1.13..... Манастир „Св.Св.Константин и Елена“	69
3.1.14..... Античният град Одесос във Варна.....	71
3.1.15..... Античната теракота в България.....	73
3.1.16.... Древният град Марцианополис в Девня.....	75
3.1.17..... Побити камъни.....	77
3.1.18.... Крепостта в Бяла - из винарните на античността.....	78
3.1.19..... Гробницата в с.Свещари.....	81
3.1.20..... Плиска - първата българска столица.....	83
3.1.21.. Мадарският конник - единственият скален релеф в Европа.....	85
3.1.22..... Кръглата църква до Велики Преслав.....	87
3.2. Югоизточна България.....	89
3.2.1. Манастир Св.Георги Победоносец в Поморие	89



Project funded by the
EUROPEAN UNION



3.2.2. Античната куполна гробница на Поморие	92
3.2.3. Музей на солта в Поморие	93
3.2.4. Бургаски манастир Св. Анастасия - паметник, устоял на времето....	96
3.2.5. Созопол	98
3.2.6. Созополски манастир Св. Йоан Кръстител.....	99
3.2.7. Маслен нос	101
3.2.8. Природен резерват Ропотамо - глътка красота близо до морския бряг.....	103
3.2.9. Бегликташ - тракийски мистерии и сбъднати желания	105
3.2.10. Ахтопол.....	109
3.2.11. Велека.....	111
4. СТИМУЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ ЗА ЗЕЛЕНИЯ И КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ СПОРЕД НАЦИОНАЛНИ/МЕЖДУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ	114
5. SWOT АНАЛИЗ.....	117
ИЗТОЧНИЦИ.....	127

1. ВЪВЕДЕНИЕ

При разработването на настоящото проучване са използвани следните информационни източници и документи:

Международни документи

1. Стратегия „Европа 2020” на Европейския съюз
2. Декларация за мир и туризъм на Световната организация по туризъм
3. Декларация за екотуризъм на Световната организация по туризъм
4. Доклад на Европейската група за устойчив туризъм
5. Глобален етичен кодекс на Световната организация по туризъм

Закони

1. Закон за устройството на територията
2. Закон за регионалното развитие
3. Закон за туризма
4. Закон за устройството на Черноморското крайбрежие
5. Закон за концесиите
6. Закон за водите
7. Закон за рибарството и аквакултурите
8. Закон за опазване на околната среда
9. Закон за защитените територии
10. Закон за управление на отпадъците
11. Закон за чистотата на атмосферния въздух
12. Закон за културното наследство
13. Закон за закрила и развитие на културата
14. Закон за здравето

1. Тенденции в развитието на зеления и културния туризъм в България

1.1. Национална Морска Стратегия

„Европа 2020” на ЕС за българското Черноморие

В стратегията се предвижда син растеж - подобряване на устойчивия растеж в морския сектор, морския транспорт и туризма. Стратегическата рамка на Европейската комисия за периода 2014-2020 г. е интегрирана морска политика на ЕС и Черноморска синергия /Черноморско взаимодействие - нова инициатива за регионално сътрудничество/ .

В националната програма се включват стратегии за развитието на Североизточен планов регион за развитие, Югоизточен планов регион за развитие, стратегии за развитие на Бургаска област, Варненска област и на Област Добрич.

Секторни стратегии за развитие в областта на туризма

1.2. Кратка характеристика на Черноморския регион на България

Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България (2014-2030)

Черноморският регион на България обхваща три области - Бургас, Варна и Добрич, с обща дължина на морското крайбрежие - 403 км (Бургас- 224 км., Варна -79 , Добрич -100 км.).

Територията на Черноморския регион на България заема обща площ от 16287,3 кв. км. -14, 58 % от територията на България (Добрич 4 719,7 кв. км-4,24% от територията на страната, Бургас-7748,1 кв. км-6,9 % от територията на България,

Варна 3819,5 кв. км., 3.44% от територията на страната), с население 1 079 838 души (Добрич - 189 677 души - 2,6 % от населението на страната, Варна -474 344 души-6,5% , Бургас- 415 817 души -5,7 % .) - 14, 8 % от населението на България.

На север районът граничи с Република Румъния, а на юг с Република Турция.

Наличието на тези общи граници, едната от които с държава - член на Европейския съюз, предоставя добри възможности за засилване на транспортно-комуникационните функции на района, на вътрешната му свързаност и трансгранично сътрудничество.

Плоският, предимно низинен и равнинно-хълмист релеф, преобладава в района, което в съчетание с почвено-климатичните условия, благоприятства развитието на земеделието в северната и в южната му част. Слабият планински релеф в южната му част не оказва особено влияние на вътрешната свързаност на региона и върху транспортните връзки с Република Турция. В района се намират земеделски земи и горски територии.

Най-голям дял от земеделските площи в района се падат на област Добрич, а от горските територии - на област Бургас.

1.2.1. Климат

Климатът в региона варира от умерено-континентален до типично средиземноморски - в южните му части. В хидрогеоложки аспект, на север и централно, региона се характеризира със слаба речна мрежа и сравнително малко валежи (предвид плоския релеф), докато в южните му части, речната мрежа е силно развита и количеството на валежите е значително. Независимо от това, регионът като цяло може да се определи като регион с нисък отточен ефект на валежните води, предвид наличието и на големи крайбрежни езера и лимани-Дуранкулашко езеро, Варненско езеро, Белославско езеро, Бургаски езера.

В летния период в региона има засушавания и пресъхване на реките, с изключение на южната му част, поради значителното им подхранване с почвени води.

Глобалните процеси на изменение на климата, несъмнено ще имат своето отражение в региона, като най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризма, управлението на водните ресурси и горския фонд.

Моделите на Световния фонд за дивата природа за изменението на климата показват, все по-чести промени във вятърните и вълнови модели, водещи до екстремни метеорологични събития и все по-голям брой бури в Черно море. Настъпват промени и на морските плажове по Българското Черноморие, площта на плажовете значително намалява. Изменението на климата ще доведе до промяна и в количеството и характеристиката на валежите в региона - на проливни и сезонни.

Независимо от тези промени дори в климатично отношение може да се говори за обособеност на Черноморския район и различие от останалата „вътрешна“ част на страната.

1.2.2. Сеизмичност и свлачищни процеси.

В сеизмично отношение региона се характеризира с интензивност от VII - в южната и централната си част до IX степен в северната си част.

В северната част, по точно в североизточната част на региона са и най-сериозно изразени свлачищните и ерозионни процеси. Върху свлачище е построен град Балчик, поради което повечето сгради се напукват и рушат.

1.2.3. Транспорт и свързаност.

Вътрешната свързаност на региона се осъществява единствено чрез двете автомагистрала Хемус /северна/ и Тракия /южна/, като отсечката Варна - Бургас се реализира в първокласен път (международен) път I-9. Налична е второкласна пътна мрежа. В процес на планиране е магистрала Черно море, която ще свързва двата големи центъра Варна и Бургас. От Черноморските градове, ЖП връзка имат Варна, Бургас и Поморие, като ЖП линията до Поморие се използва само за товарни превози.

На Българското Черноморие функционират две големи пристанища с национално значение - пристанище Варна и пристанище Бургас. Поддържат се редовни фериботни линии Варна-Иличовск-Варна, Варна-Иличовск-Поти/Батуми-Иличовск-Варна и Бургас-Поти-Новоросийск-Бургас.

Международните летища Летище Варна и Летище Бургас, концесионирани от Фрапорт, са главни центрове на въздушните връзки с Българското Черноморие. По-малки летища /частни / съществуват край Балчик и Приморско.

Черно море не се използва пълноценно за вътрешната свързаност на региона, въпреки наличието на големи пристанища - Варна, Бургас, по-малки - Несебър, Балчик, Созопол, Царево.

Съществуващият регистрационен и лицензационен режим на видовете пристанищни дейности и липсата на свободен обществен достъп до пристанищата са сред основните причини за непълноценното използване на морския транспорт, наред с шосейния и железопътния.

Положителни стъпки в тази насока са изграждането на интермодалните терминали Бургас и Варна и на зоните за обществен достъп.

1.2.4. Енергийни коридори

През акваторията на Черно море в момента преминават два международни енергийни коридора - газопроводите „Син поток“ и „Турски поток“ транспортиращи природен газ от Русия за Турция.

1.2.5. Туризм- култура, природни феномени и историческо наследство.

На територията на региона се намират множество защитени територии, както и най-големия в страната природен парк -Странджа, с площ от 116 136 ха.

През региона минава Via pontica - вторият по големина Европейски миграционен път на водолюбиви, грабливи и пойни видове птици.

Богатата мрежа от защитени природни територии в региона, представлява съществен потенциал за развитие на познавателен, екотуризъм и други форми на

алтернативния туризъм. На територията на региона е разположена и най-голямата ботаническа градина в страната - в Балчик, както и архитектурен резерват - Бръшлян.

Предвид населяването от древни времена на крайбрежието и подстъпите към него, региона разполага със значителен културен потенциал - наличието на най-старата цивилизация в света с обработено злато от Варненския некропол, на тракийски мегалитни култови оброчища, на древни градове, културни и исторически ценности, национални светини - Петрова нива, разкриват потенциал за културно-исторически туризъм.

През територията на региона минават европейски цивилизационни коридори от различни епохи. На територията му са разположени, както паметници включени в Листата на световните паметници на културното и историческо наследство - древния Несебър, така и такива предложени за включване - Побитите камъни край Варна, нестинарството /Царево/.

Същевременно трябва да се има предвид, че достъпът до тези природни и културно-исторически ценности, с изключение на тези, които се намират на територията на самите градове - Варна, Поморие, Созопол, Несебър, Каварна е трудно достъпен и с липсваща прилежаща инфраструктура. Извън посочените и изброени обекти, възможностите за природен, исторически и културен туризъм са слабо познати.

1.2.6. Морски туризъм

Понятието „Морски туризъм“ не намира подходящо приложение у нас и той се идентифицира с общия туризъм по крайбрежието. Специфичността му обаче трябва да бъде идентифицирана и по този начин, защото той разширява единственото му разбиране в смисъл на „плажен туризъм“. Морският туризъм е добре развит. По протежението на българското Черноморие са разположени близо 70 плажа, водата на Черно море е с ниска соленост и с температура през лятото 24-26 градуса, което я прави подходяща за къпане. Приливите и отливите лятото са незначителни, няма силни морски течения, както и опасни животински

и растителни видове, които да представляват опасност за туристите. Добре известни са курортите и ваканционните селища в региона- от север на юг - к.к Албена, Русалка, Златни пясъци, Константин и Елена, Ривиера, в.с Елените, к.к Слънчев бряг, Равда, в.с Дюни, градовете Каварна, Балчик, Варна, Обзор, Несебър, Поморие, Бургас, Созопол, Приморско, Царево.

Популярна дестинация от 2014 г. е реставрирания остров Света Анастасия, край Бургас.

Налични са планове и за превръщането в атракция на други Черноморски острови - св. Иван край Созопол, за изграждане на изкуствени острови край Поморие.

Добре развитата леглова база, доброто съотношение - цени - качество, характеризират морския туризъм в региона, но се наблюдават и сериозни недостатъци откъм обслужваща инфраструктура.

Допуснатото прекомерно и хаотично застрояване на Черноморското крайбрежие доведе до свръхнатоварване на базовата инфраструктура. Характерни за Черноморското крайбрежие са ускорените и мащабни хаотични застроявания с нова хотелска база и курортни зони, което води до свръхнатовареност.

Единствено най-северните и най-южните територии на Черноморието, са максимално съхранени в своя естествен вид и са предпазени досега от урбанистично туристическо развитие.

С езерата в Бургаския регион и Варнското езеро се свързват най-големите пелоидни находища в страната/лечебна кал/, които осигуряват продукти за калолечение не само за крайбрежните калолечебни станции, но и за вътрешността на страната.

Нисък мащаб на круизен туризъм.

От една страна той е свързан с морската и пристанищна инфраструктура, но от друга страна няма достатъчен капацитет на туристическия бранш. Нови инвестиции в това отношение в Бургас /Морска гара/ и Варна /Морска гара/ могат да подобрят ситуацията в тази област и следователно ръста на икономиката.

1.2.7. Рибa, рибни ресурси и аквакултури.

Научни изследвания показват, че редовната консумация на риба може да намали риска от развитието на рак и сърдечносъдови заболявания. Също така да повлияят положително за запазване на зрението, отслабващо с възрастта. Повишената консумацията на риба и аквакултури неизменно се свързва с по-добро здраве на човека.

На фона на тези изследвания, консумацията на риба в България е несравнимо по-малко отколкото в останалите държави.

Консумацията в България е средно по около 5,2 кг риба на човек, което е нищожно малко в сравнение с показателите за Европа от 21,4 кг на човек, за Азия - 20.7 кг на човек, а в Северна Америка е 24.1 кг на човек.

Вкусът на българските потребители е ориентиран към видове като шаран, дъгова пъстърва, толстолоб, карас и бяла риба, които формират над 80 на сто от консумацията на риба.

Като основна причина за тези данни, анкетираните домакинства посочват високата цена на рибата и аквакултурите.

По брой на риболовни съдове - лодки и кораби(1150), България е на трето място в ЕС, след Италия и Румъния - изследване на Ernst and Young, 2011.

Липсват и ферми или стопанства за отглеждане на соленоводни, черноморски риби. Броят на съществуващите към настоящия момент ферми за черноморска мида е 70 с обща продукция 2400 тона. Мидите се нареждат в топ 5 в менюто, което се предпочита от всички туристи по морето.

Най-големият производител на миди у нас е „Бляк Сий Шелс“.

В Черно море могат да се произвеждат промишлени количества миди, и то с най-високо качество. Водата в Черно море е чиста - клас А. Нашите миди са по-добри от останалите заради ниската соленост на водата - 10%. В момента капацитетът на фермата е над 1000 тона годишно, като с продукцията се захранват нуждите на цяла България. Целта е през следващите години поетапно с разширяването и на фермата, и на фабриката, годишният добив на миди да достигне 3500 тона.

Мидите в България се делят на три вида - брегова, дънна и култивирана. Всеки вид мида се различава от мястото, на което е пораснала, което пък определя качеството на месото ѝ.

Черупките на култивираните миди са по-тънки и с по-светъл цвят. Те растат върху специални въжета за култивиране, които са разположени във възможно най-благоприятната среда - с повече кислород и храна, на поне 3-4 метра от дъното. Въпрос на технология от страна на производителя е да помогне на мидите да растат по-бързо, както и въпрос на задълбочени изследвания и постоянен мониторинг е качеството на водата на различните нива, които да са възможно най-благоприятни за отглеждането на миди. Друг предпочитан вид е бреговата мида. Тя расте закрепена на камъни и тетраподи. Черупката ѝ е по-дебела, за да устоява на вълните. Често, когато хапваме тези миди, намираме в тях пясък, което е нормално. Въпреки този дребен недостатък обаче месото им е изключително чисто, вкусно и като цяло с високо качество.

На фона на общият брой от 451 стопанства за производството на риба и аквакултури,, с

обща продукция от близо 7557,4 т., броят на фермите за черноморски аквакултури, съответно обемът на производството, показват слабо развитие на отглеждането на черноморски риби и аквакултури.

Същевременно уловът на Черноморска риба и аквакултури от български риболовни кораби е малък като обем.

Обсъждайки проблема на черноморския риболов и развитие на рибарството и аквакултурите, трябва да се има предвид, че политиката на ЕС в последните години е към намаляване на риболова на плователните съдове, осъществяващи стопански риболов в морски води. Наблюдава се и доказано намаляване на естествените популации. Същевременно търсенето на риба и рибни продукти на световно и европейско ниво се увеличава, особено в страните с висока консумация на риба и рибни продукти, като основен дял в търсенето заемат

морските водни организми. Като „заместител”, задоволяващ това търсене се явяват морските аквакултури.

1.2.8. Природни ресурси

В региона са установени промишлени запаси на газ, нефт, руди и нерудни полезни изкопаеми - мрамор и декоративни облицовъчни материали в южната част на региона, находище на каменна сол в централната.

Установени са големи количества от мангано-карбонатна руда в основата на олигоцената - находище „Оброчище”, най-голямото в Европа с приблизителен капацитет 130 млн. т, в северната част на региона. Важен енергиен източник от национално значение е находището на природен газ в Черноморския шелф в блок ”Галата”. Находището е в експлоатация чрез концесия от “Петреко България”.

Газовото морско находище “Галата”, разработвано от американската фирма “Петреко Сарл”, има запаси от около 1.5-2 милиард куб. м. природен газ.

В българската акватория на Черно море се провеждат редица проучвания за други находища на изкопаеми горива- нефт и газ.

1.2.9. Икономически капацитет на морската зона

Произвеждания в региона БВП (съвкупен БВП в трите Черноморски области - Бургас-3 409 074 хил.лв-5,22 % от националния БВП, Варна- 4 464 191 хил.лв (6,33 % от националния БВП) и Добрич - 1 279 746 хил.лв -1,82% от националния БВП) е 9153011 хил.лв., 13,35 % от националния БВП.

В трите области на Черноморския район акцентите в стопанската дейност падат върху услугите, следвани от индустрията и селското стопанство.

Изключително трудно е да се определи делът на морските дейности, морската индустрия и всички свързани с морето активности в общата икономическа картина на региона. Статистическите параметри отчитат няколко основни сектора - услуги, индустрия и селско стопанство, в които морските дейности остават скрити. Това предполага промяна на статистическия набор на информация, което вероятно ще бъде обект на обсъждане в цялостната интегрирана морска политика

на ЕС, в т.ч. на всички морски държави- членки. Статистическите данни не позволяват калкулирането на стойности за техния дял в БВП.

Черноморските области са активни в дейности по Оперативните програми на ЕС.

1.2.10. Планиране, благоустройство и защита на крайбрежието, околна среда

Съгласно Националната Стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България 2014-2030г. и свързания с нея План за действие за периода 2017-2020г. са изведени няколко ключови направления с конкретни цели, приоритети и мерки за изпълнение:

1. Интегрирано управление на крайбрежните зони

Основна цел

Управление на крайбрежните пространства за интегриране на целите, определени от националните и регионалните секторни политики, свързани с морските и крайбрежните райони и отчитайки опазването и подобряването на околната среда и евентуалните климатични промени.

Специфични цели

- ❖ Интегрирано управление на планирането и взаимодействие между различните зони на черноморската територия и опазване на морската околна среда.

Приоритети

- Морско пространствено планиране и интегрирано крайбрежно управление
- Благоустройство
- Геозащита на морското крайбрежие
- Сигурност и безопасност на околната среда и туристите

Мерки

1.1 Разработване и приемане на общи устройствени планове на териториите в рамките на зона А и Б на Закона за устройство на черноморското крайбрежие.

- 1.2 Изграждане на брегозащитни съоръжения по протежение на крайбрежието, маркиране и противодействие на свлачищните процеси.
- 1.3 Опазване на защитените зони и териториите от Натура 2000.
- 1.4 Картиране на морското дъно.
- 1.5 Създаване на планове за интегрирано управление на крайбрежните зони, екологично развитие и превантивни мерки срещу евентуалните климатични промени.
- 1.6 Изграждане на единна система за сигурност в Черноморския регион.
- 1.7 Изграждане на Център за управление и оценка на риска в Черно море.
- 1.8 Създаване на Център за регионално управление на черноморското крайбрежие.
- 1.9 Превенция и подготвеност на населението като приоритет за избягването на последици от природни бедствия и аварии.
- 1.10 Създаване на електронни регистри и база данни за елементите на околната среда.
- 1.11 Прилагане на Европейската директива за икономически сметки на ОС.
- 1.12 Изграждане на ПСОВ в курортите и градовете на крайбрежието или разширение на съществуващите.

2. Син растеж

Основни цел

Подобряване на конкурентоспособността на региона чрез осигуряване на син растеж и развитие на морските индустрии при съхраняване на природния и екологичен потенциал на региона и интегрирано взаимодействие между дейности в отделните сектори.

Специфични цели

- ❖ Подкрепа на корабостроителната индустрия.
- ❖ Развитие на технологии на база морски ресурси.
- ❖ Развитие на рибарството и аквакултурите.

Приоритети

- Развитие на корабостроителната и кораборемонтна дейност
- Модернизирание и интензифициране на солодобива
- Развитие на биотехнологии на база морски суровини и източници
- Развитие на морския риболов
- Разширяване обхвата на рибарските пристанища и рибни борси

Мерки

- 2.1. Създаване и развитие на регионални клъстери на база морска индустрия.
- 2.2. Изграждане на рибарски пристанища в черноморските градове.
- 2.3. Развитие на риболовния флот.
- 2.4. Развитие и внедряване на иновациите в областта на използване на вълновата морска енергия.
- 2.4. Развитие на технологии и внедряване на иновации, свързани с използването на морските ресурси - биотехнологии, минерални ресурси, водорасли, луга, сол, синя енергия.
- 2.5. Стимулиране на предприемачеството в областта на улова и преработката на черноморска риба.

3. Транспорт - енергийни и транспортни коридори

Основни цели

Повишаване конкурентоспособността на района чрез интегриран транспортен модел.

Подобряване на транспортната инфраструктура.

Специфични цели:

Интегриране на качествен транспорт във всички морски дейности и осигуряване на качествени транспортни услуги за всички туристически дейности.

ПРИОРИТЕТИ

- Изграждане на АМ „Черно море”
- Обвързаност на българското Черноморие с магистралния европейски пръстен около Черно море
- Разширяване комуникациите във въздушния транспорт

- Развитие на вътрешния и трансграничен воден транспорт

Мерки

- 3.1. Подобряване на вътрешната свързаност на региона чрез изграждане на първокласната и второкласна пътна мрежа.
- 3.2. Подготвяне на проект и изпълнение строителството на АМ „Черно море”33.
- 3.3.Разширяване обхвата на първокласната пътна мрежа.
- 3.4 Изграждане на зони за обществен достъп до пристанищата.
- 3.5. Развитие на водния транспорт по крайбрежието.
- 3.6.Стимулиране на предприемчивостта в областта на морския транспорт на къси разстояния.
- 3.7.Разширяване мрежата на международните полети на летищата Бургас и Варна.
- 3.8 Ефективно и екологосъобразно реализиране на енергийни транспортни коридори.

4. Морски туризъм

Основни цели

Подкрепа за морския туризъм и превръщането му в част от синия растеж.

Специфични цели

Развитие на морския туризъм и интегриране на целия морски потенциал за повишаване на конкурентоспособността му.

Приоритети

- Създаване на целенасочена бранд-стратегия за българското Черноморие
- Повишаване качеството на туристическия продукт и превръщане на Българското Черноморие в европейска дестинация с най-висок стандарт
- Развитие на интегриран морски туристически продукт

Мерки

- 4.1. Развитие на специализиран морски и круизен туризъм.
- 4.2 Комплексен подход за развитие на яхтен туризъм и яхтени пристанища.

4.3. Превръщане на културно-историческите обекти в част от туристическите пакети на морския туризъм.

4.4. Изграждане на туристическа инфраструктура.

4.5. Българското Черноморие и морският туризъм със специален бранд в националната стратегия за развитие на туризма.

4.6. Интегрирани действия на местните и регионални власти от региона за изграждане на цялостна визия за развитие на морския туризъм.

4.7. Обучение на персонала в обектите на природен, културен и исторически туризъм.

4.8. Повишаване сигурността на туризма и безопасността на туристите.

5. Култура

Основни цели

Съхранение на традициите и разпространение на българската култура в трансграничните региони.

Специфични цели

Формиране на морска култура в общата морска политика.

Приоритети

- Разширяване културното присъствие на България в Черноморския регион.
- Интегриран подход за развитие на морска култура в България.

Мерки

5.1 Подготовка на висококачествени специалисти в областта на корабоводенето, корабостроене, навигация, преработка на риба и аквакултури.

5.2 Насърчаване на познанието за морето - аз уча за морето в основните училища.

5.3. Развитие на университетска мрежа в областта на морското дело и рибарството.

5.4. Създаване на предпоставки за изграждането на Черноморски университет.

5.5. Създаване на Черноморски културен институт като база за изучаване на историята, съхранение на културно - историческото наследство и формиране на морска култура в региона.

5.6. Създаване на регионални издания за Черноморския регион и Черно море.

6. Трансгранично сътрудничество

Основни цели

Стабилизиране на взаимоотношенията между черноморските страни и създаване на база за изграждане на черноморски съюз чрез двустранни и многостранни договори за сътрудничество.

Специфични цели

Засилване ролята на България в международното регионално черноморско сътрудничество.

Приоритети

- Подобряване на възможностите на България за сътрудничество със страните от Черноморския регион
- Подобряване на мобилността на гражданите и движението на стоки, услуги и капитали в рамките на Черноморския регион

Мерки

1. Създаването на група на високо ниво, която да подпомогне инициативите и задълбочаване на регионалното сътрудничество.
2. Подобряване нивото на участие на България в структурите на Черноморското сътрудничество.
3. Засилване и укрепване ролята на гражданския сектор за развитие на партньорства и сътрудничество.
4. Подкрепа за създаване на международни кълъстери и консорциуми.

2. ИНФРАСТРУКТУРА ЗА ЗЕЛЕН И ИСТОРИЧЕСКИ/КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ

2.1. Стратегически план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море

Черноморието е близо до южната граница на ултравиолетовия комфорт. При определени условия то предоставя реални възможности за хелиотерапия от март до октомври и оптимални възможности през април-септември, като през юни-август дори е налице излишък от ултравиолетова радиация. Районът се характеризира с около 1 700 слънчеви часове от месец май до месец октомври.

Съдържанието на морска сол е относително малко в сравнение с това в други морета (почти два пъти по-малка соленост от тази в Средиземно море). Едно от големите предимства на Черно море е, че в него няма опасни за живота на човека представители на морската флора и фауна.

По своя химичен състав и по физиологичното си действие морската вода се отнася към хлорно-натриевите и горчивите сулфатно-магнезиеви води. С тези си качества и състав морската вода има рекреационно и лечебно значение.

Състоянието на атмосферния въздух също оказва пряко влияние върху развитието на туризма. Изследванията показват, че стойностите на измерваните показатели за замърсеност през активния туристически сезон отговарят на ограниченията за курортни места и зони за отдих. Завишени норми на замърсеност се отчитат през отоплителния период. Основният източник на замърсяване е използването на твърди горива (дърва и въглища) за отопление в битовия сектор. Замърсяването на атмосферния въздух от транспорта е по-слабо изразено и то е от значение основно за крайбрежната зона.

Естественният аерозол на морето, съчетан с кристално чистия въздух, са природни дадености с мощно целебно климатично въздействие.

Естествените заливи, хубавите плажни ивици и безопасното море са добри условия за развитие на яхтен и подводен туризъм. Флората и фауната на територията е представена от традиционни и по-редки видове. За тяхното опазване са обособени защитени местности. Те са съхранили различни растителни и животински съобщества, типични крайбрежни хабитати, редки и застрашени, включително псамфитни (пясъчни) видове.

Основните изводи и проблеми относно използването на природните ресурси за развитието на туризма могат да бъдат обобщени, както следва:

- ✓ На територията на българското Черноморие съществуват благоприятни природни условия за развитието на летен морски рекреационен туризъм в периода от началото на месец април до края на месец октомври.
- ✓ Обширните дюни, плажните ивици и естетически примамливият пясък (златист на цвят) са привлекателни за туристите.
- ✓ Атрактивността на плажовете се увеличава и от характеристиките на Черно море - относително слаба соленост и липсата на опасна за живота на човека флора и фауна. Полегатото дъно прави плажовете атрактивни за семейства с деца и детски групи.
- ✓ Уникалното смесване на планиски и морски въздух обуславя условия за развитие на здравен туризъм.
- ✓ Биоразнообразието осигурява добри условия за ловен и фото туризъм.
- ✓ Наличие на добри природни условия за развитие на яхтен и подводен туризъм.
- ✓ Наличие на благоприятни природни условия за развитие на екотуризъм и разработени екопътеки.

Морските плажове се контролират от Министерството на регионалното развитие и благоустройство и Министерството на туризма.

Паметниците от древността (тракийска, елинистическа и римска епоха) включват: тракийски надгробни могили, в които са намерени златни накити и други луксозни предмети; останки от богати домове, датиращи от елинистическата епоха; постройки от римско и ранновизантийско време. При подводните

изследвания са открити защитни стени на стари пристанища, и ценни находки, които са изложени в Археологическите музеи. Необходима е единна електронна информационна система и регистър на обектите от културно-историческо значение. Недостатъчни са информационните табели за посетителите, свързани с културно-историческото наследство, пътна маркировка и пътни знаци.

2.1.1. Автомобилен транспорт

Инфраструктура на автомобилния транспорт за туристите.

В развитието на пътническият автомобилен транспорт се очертават редица неблагоприятни тенденции и проблеми като:

- ✓ Значително изоставяне в темповете на изграждане на някои от основните пътни трасета. Най-пряко това засегна строителството на автомагистралния пръстен на страната, както и на редица други съоръжения като: автосервизи, бензиностанции и други.
- ✓ Незадоволително състояние на автопарка от гледна точка на: качество, функционална пригодност и структура. За подобряване на инфраструктурата за автомобилен транспорт е необходимо да се изпълнят следните промени:

1. Дългосрочна политика при изработване на транспортната схема и организацията на движението по пътищата;
2. Изграждане на достатъчно паркинги, сини зони, паркови площадки, зелени площи и др.

Туристически пътувания с автобус

Туристическите пътувания с автобус са мотивирани и задоволяват най-често три основни групи потребности: необходимост от краткотрайно пътуване, необходимост от пасивно преживяване и необходимост от съвместно групово общуване и съпреживяване. Тези потребности определят и мястото на автобуса в скалата на предпочитанията на туристите при избора на транспортно средство. От проучвания е установено, че той е предпочитан предимно от физически и

социално слабите слоеве и формирования на туристическото търсене. Преобладаващата част от неговата клиентела са представители на третата възраст, деца и младежи и други. Автобусът е и незаменимото транспортно средство за провеждане на туристически пътувания с хронично болни, инвалиди и други. Стремехът за усъвършенстване на пътнически автотранспортни средства и запазване на сравнително ниски цени на превозите с тях определят сега и в перспектива нарастващото значение на пътническия автомобилен транспорт при осъществяването на туристическите пътувания. В тази насока съдейства и усиленото строителство на модерни пътни артерии и съоръжения, повишаването на качеството на обслужване на пътниците в крайпътните обекти и заведения, усъвършенстването на конструктивните и експлоатационните характеристики на автомобилите.

2.1.2. Електроснабдяване

Използването на алтернативните източници на енергия все повече навлизат в потреблението. Изготвят се програми за насърчаване използването на енергия от възобновяеми източници и биогорива, предвиждат се редица проекти и мероприятия за внедряване на новите технологии от местното население и собствениците на туристическата инфраструктура. Осветителните тела, осигуряващи уличното и парково осветление са натриеви, енергоспестяеми и металохалогенни.

Основните области, към които следва да се насочат усилията на общинската администрация са:

- ✓ Внедряване на алтернативните източници на енергия на територията на българското Черноморие като дългосрочни основни източници;
- ✓ Изграждане на нова електроразпределнителна система;
- ✓ Газифициране на повече обекти.
- ✓ Обществена чистота, хигиена и третиране на отпадъците.

Въпреки постигнатото, налице са следните проблеми и насоки за развитие:

- Недобросъвестно събиране на отпадъците от страна на работниците по чистотата;
- Недостатъчна ангажираност от страна на местното население и собствениците на хотели и заведения в разделното събиране на отпадъци;
- Нарушения при изхвърлянето на строителни отпадъци в местата за битови такива;
- Липса на консенсус сред хотелиерите за местата на разположението на контейнерите за отпадъци.

2.2. Положителни страни на зеленият туризъм и историческото наследство като предпоставка за икономическо развитие на страните от Черноморския регион

Предимствата на природните дадености на българското черноморски крайбрежие могат да бъдат характеризирани като:

- Благоприятна морска ивица и климат (рекреационен, морски туризъм)
- Разнообразен релеф, планини (ски, приключенски, спелео туризъм)
- Изобилие от води (вкл. минерални и термални извори) (Спа, медицински, спортен туризъм)
- Богато културно историческо наследство (културен, религиозен/култов, маршрутно познавателен, кулинарен, фолклорен, етно туризъм)
- Модерна инфраструктура (бизнес, конгресен, събитиен, шопинг туризъм)
- Богата флора и фауна (еко туризъм)



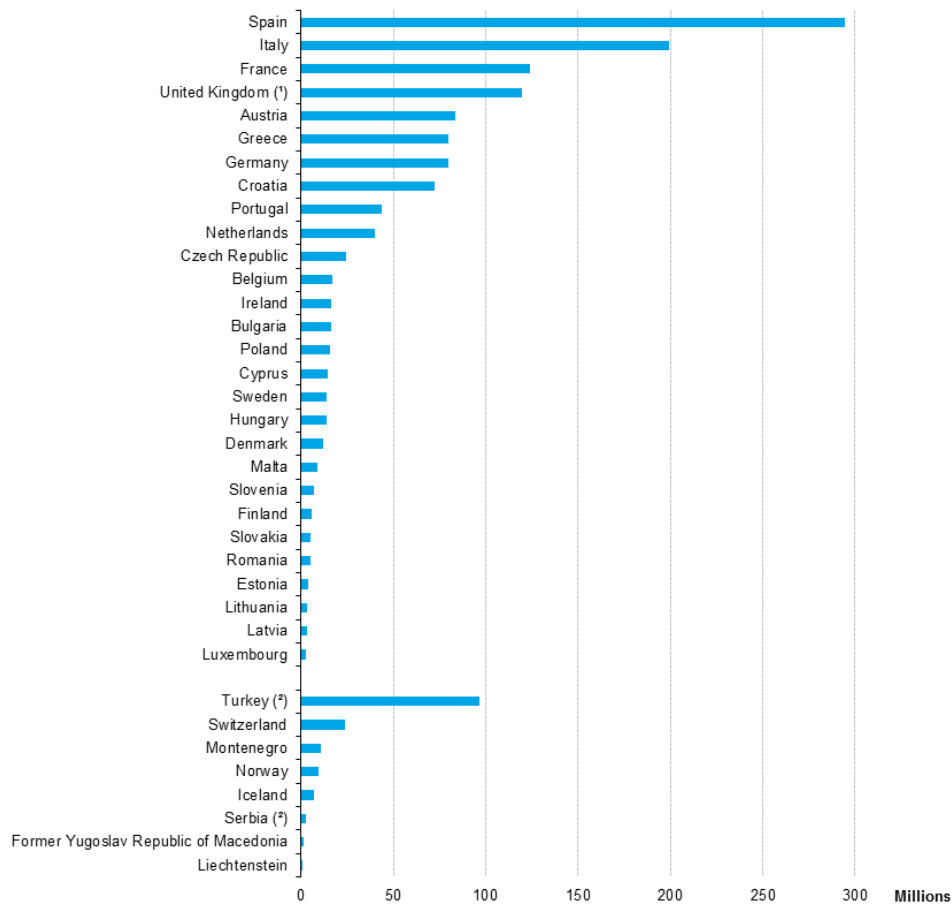
Project funded by the
EUROPEAN UNION



Фигура 1. Черноморски регион

Common borders. Common solutions.

Данни на Евростат за туристопотока



(*) Estimated using monthly data.
(*) 2015 data.

фигура 2. Данни за туристопотока на Евростат

Дестинации за туризъм - нощувки в заведения за туристическо настаняване, 2016 г. (милиони нощувки).

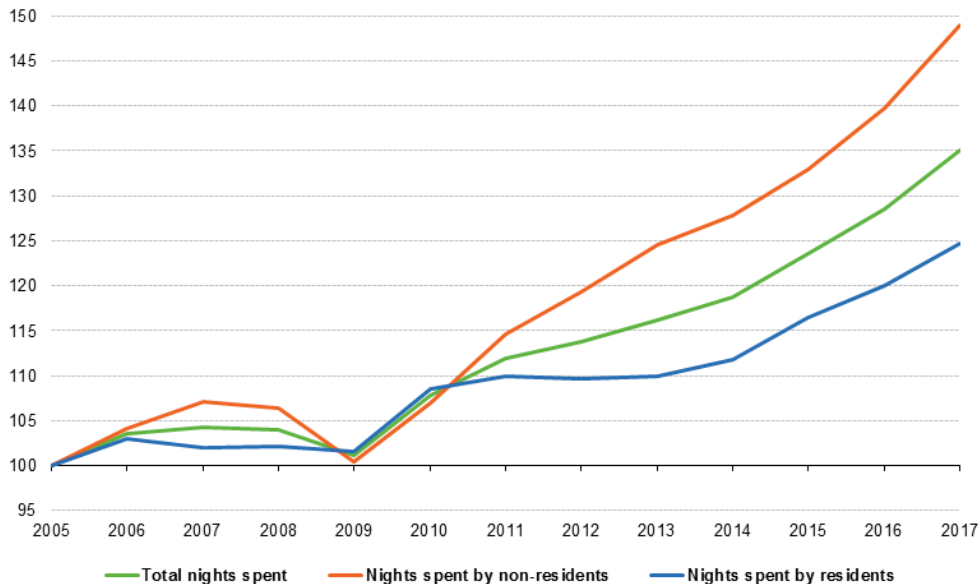


Project funded by the
EUROPEAN UNION



Trends in nights spent at EU-28 tourist accommodation establishments, EU-28, 2005-2016

(index 2005=100)



Note: EU-28 aggregate estimated for the purpose of this publication, using the latest available data for the EU Member States. Because of methodological improvements for some Member States data from 2012 onwards are not entirely comparable with previous years (this can affect the estimation of the EU-28 aggregate).

Source: Eurostat (online data code: tour_occ_ninat)

eurostat

фигура 3. Тенденции в развитието на реализираните нощувки в местата за настаняване

Основните проблеми относно сигурността и безопасността на туристите:

- Нарушаване на обществения ред от заведения за забавления с произвеждане на висок шум извън определените часове;
- Недостатъчни безопасни условия по пътищата за индивидуални туристи, пътуващи с личен транспорт;
- Лошата практика на измами в обменните бюра;
- Нерегламентираната обмяна на валута на улицата;
- Джебчийство в автобусите и обществени места, кражба на личен багаж на плажовете.

Common borders. Common solutions.

2.2.1. Спортен туризъм.

Морските спортове и по-точно ветроходството имат дългогодишни традиции сред местното население с много успехи на национално и международно ниво. Провеждат се традиционни ветроходни състезания, регати, които привличат много спортисти, и любители на този спорт.

2.2.2. Балнеолечебен туризъм.

Балнеологията в България има най-дългата история. Курортното дело се заражда на базата на тракийската медицина, утвърдена като природолечебна. Древните гърци също използват широко българските минерални води. Край минералните извори се строят плувни басейни; използва се балнеолечението. През римската епоха (I VII в.) балнеологичните курорти са на почит, което е свързано с грижите за укрепването на физическата мощ на легионите. Дават се първите класификации на минералните води. Римляните благоустрояват местностите около лечебните извори. През средновековието минералните води се използват предимно за хигиенни нужди. Засиленият интерес към балнеолечението през 20-ти век привлича още в началото му чуждестранни туристи.

В днешно време България продължава да притежава хидротермични ресурси, уникални по своето съдържание и известни със своите лечебни свойства. Климатът е здравословен и има лечебен ефект в определени региони от страната. Разнообразната почивка, топлото море, свежата зеленина и планинския въздух, в комбинация с различни лечебни процедури, оказват благоприятно влияние върху много заболявания. Здравните центрове са разположени в някои от най-живописните места на България.

Балнеоложкият туризъм е един от основните туристически продукти на България, основен начин за усвояване на значителни ресурси: горещи, топли и студени минерални източници, лечебна кал. Анализите показват, че интересът към балнеоложкият туризъм в Европа постоянно нараства.

България предлага над 70 хотела специализирани в балнеологията и предлагащи висококачествен продукти.

Национални балнеологически курортни центрове са:

На Черноморското крайбрежие: курортите "Албена", "Златни пясъци", "Св.Константин и Елена", "Слънчев бряг".

2.2.3. Еко туризъм

Мотивация и очаквания на потенциалните екотуристи

Проучванията за мотивацията и предпочитанията при екотуристическите пътувания показва, че те се предприемат като част от туристическа почивка сред природата. Най-важните елементи на едно екотуристическо пътуване са: престой сред природата, наблюдаване на диви животни и растения в естественото им местообитание, както и на характерни природни форми, посещение на национални и природни паркове. Културният компонент също е от изключителна важност, като природата и културата са тясно свързани. Мотив за екотуристически пътувания са срещите с местните хора, съпреживяване на културните традиции и местния начин на живот, запознаване с местни продукти и кухня. Като част от мотивацията за предприемане на туристически пътувания сред природата се посочват също различни спортни дейности и пешеходни преходи. Общото за всички туристи - потребители на екотуристически пакети, е че те са склонни да платят по-висока цена, но очакват дейности и услуги с много високо качество. Това голямо разнообразие на мотивите предполага, че няма да бъде вярно отражение на действителността да се говори за един продукт на екотуризма, а по-скоро за определен набор от продукти, свързани с пребиваване в съхранена природна среда. От гледна точка на повечето клиенти екотуристическите маршрути не следва да бъдат доминирани изцяло от еко-дейности, а напротив - да са съпроводени с културни и спортни дейности.

За това говори и типологията на предлаганите продукти, които можем да отнесем към екотуризма. Очертават се няколко групи програми, които потребителите отъждествяват с екотуризма:

- ✚ пешеходни преходи и други форми на планински туризъм;
- ✚ екскурзии за наблюдаване на дивата природа, флората и фауната;

- ✚ специализирани екскурзии по интереси като орнитология, национални паркове;
- ✚ туристически екскурзии на основата на смесени програми, при които заедно с контактите с природата се предлагат спортни дейности и културни мероприятия.

Предлагат се също:

- ✚ Разходки по горски пътеки с водач - екстремни варианти и по леки маршрути за всякакъв тип групи;
- ✚ Екологични беседи, свързани с растителността, дивеча и останалите животни;
- ✚ Наблюдения на животни и следи от тяхната жизнена дейност - лежанки и следи от маркировъчно поведение;
- ✚ Фотозаснемане на животни - изградени са специални площадки.

2.2.4. Селски туризъм

През лятото частни предприемачи предлагат редица мероприятия за туристите с посещения на селата. Демонстрират се занаяти, местна кухня и култура. Те осигуряват заетост и поминък на част от местното население, но имат силно изразен сезонен характер.

Като цяло международната политическа среда е благоприятна за развитието на туризма в България. В контекста на военно-политическата криза в Сирия и Ирак, емигрантската криза, засягаща и Турция, и на фона на политическите и терористични кризи в Египет и Тунис, България се възприема като мирна, сигурна и безопасна туристическа дестинация. Страната ни значително подобрява рейтинга си според Световният индекс на мира на Института за икономика и мир в Университета в Сидни, Австралия. Сред наблюдаваните 163 държави в света, България се изкачва до 29-то място през 2016 г.

Източник на потенциална заплаха за туризма на България са бежанските потоци, съсредоточени в Турция и насочени към Западна Европа.



Членството на България в Световната организация по туризъм и активното участие на страната ни в дейността на авторитетната световна туристическа институция е източник на положително въздействие върху развитието на туризма в страната. По инициатива на Министерството на туризма през 2016 г. в България се проведе първи Международен конгрес на световните цивилизации и древни маршрути. В края на 2018 г. България отново е домакин и на второто издание на Международния конгрес на световните цивилизации и древните маршрути към Световната организация по туризъм.

Благоприятен политически фактор е членството на България в ЕС като източник на сигурност, европейски стандарти и правила за демокрация, политически взаимоотношения. Председателството на ЕС от България през първото полугодие на 2018 г. се отрази изключително положително в дългосрочен план върху туристическия имидж на страната ни. Туристическата политика на България е обвързана с туристическата политика на ЕС, която цели да позиционира Европа като водеща туристическа дестинация на световния туристически пазар. Задачата е туристическата индустрия да бъде двигател на икономически растеж, трудова заетост и доходи за населението на страните от ЕС.

Българското правителство чрез Министерството на туризма (МТ) участва активно в реализирането на политиката на ЕС за установяване и разширяване на туристическите взаимоотношения с Китай. На тази основа МТ активно работи за комуникационно позициониране на дестинация България на китайския пазар, за по-голяма разпознаваемост на българския туристически продукт и за представянето на България като целогодишна туристическа дестинация. Като цяло е важен облика и градоустройството на националните курорти, концесионирането и експлоатацията на туристическите ресурси (плажове, ски писти, минерални извори, недвижими културни ценности); използването на защитените територии за туризъм; образованието и професионалната подготовка на туристически кадри; вноса на чуждестранни работници за туризма; ролята и функциите на неправителствените туристически организации.

Като хоризонтален сектор туризмът взаимодейства с множество други сектори на българската икономика и попада в обхвата на разнообразие от правни норми за регулиране на обществените отношения, в т.ч. политически, икономически, социални и други. От тази гледна точка благоприятна за развитието на сектора е синхронизацията на българското законодателство с това на ЕС, в рамките на която са приети специализирани и общи закони с положително влияние върху туристическото развитие.

Прилаганата данъчна политика, и конкретно плоският данък с данъчна ставка от 10%, въздейства благоприятно върху развитието на българския туризъм.

България разполага с изграден апарат от държавни институции според стандартите на ЕС с отношение към развитието в туризма. Публичните власти се стремят да прилагат икономическа политика за подкрепа и стимулиране на развитието на МСП, отчитайки водещата им роля за развитие на националното стопанство.

За България е характерна динамична нормативна база, регламентираща държавната политика в областта на туризма и органите и организациите за нейната реализация. През последните години са приети последователно три закона за туризма (1998, 2002 и 2013) като и трите са подлагани на многократни поправки.

Целите на закона са:

- Осигуряване на условия за устойчиво развитие на туризма и конкурентоспособен национален туристически продукт;
- Създаване на условия за развитие на морски и ски туризъм, както и на специализираните видове туризъм - културен, здравен (балнео, СПА, уелнес, медицински), планински, селски, винен, еко, конгресен, детски и младежки, приключенски, спортен, ловен, голф и друг туризъм;
- Въвеждане на единни критерии за извършване на туристически дейности и предоставяне на туристически услуги;
- Осигуряване на защита на потребителите на туристическите услуги;
- Създаване на условия за устойчиво развитие на националните курорти.

2.3. Профил на чуждестранните туристи в България

Резултатите от социологическите проучвания през последните години показват, че:

България е предпочитана дестинация за хора във възрастовата група от 25 до 45 години, те са предимно мотивирани от изгодните цени и условията предлагани от българските курорти (през зимния сезон преобладават туристите на възраст между 25 и 35 г., докато през лятото най-висок е дялът на възрастните между 35 и 45 г. През лятото туристите, придружавани от деца до 17 г., са повече отколкото тези през зимата.

Туристите в по-зряла възраст (над 45-те и пенсионери) предпочитат почивки в балнеоложки курорти, културно-познавателни турове, мероприятия, от които научават повече за местната култура, история и обичаи.

Чуждестранните туристи харчат сравнително малко пари за услуги и развлечения в България, извън тези включени в туристическите им пакети.

С високи оценки на удовлетвореност от основните елементи на почивката са посочени: цени, условия в хотелите, кухня, природни дадености.

Най-ниски са оценките за туристическата информация, местния транспорт, колите под наем, обслужването на летищата и отношението на обслужващия персонал.

Възможностите за селски и екотуризм в страната не са особено популярни.

Нараства броят на “индивидуалистите” от всички възрастови групи - стремеж към нетрадиционни, нови преживявания, съчетани с “необичайна” ваканция в непозната страна; по-младата генерация (25 - 45 годишни), ако не са семейно обвързани, предпочитат да прекарат отпуската с приятели.

Посещенията на страната ни с цел почивка доминират - над 60 % от всички чужденци, посетили страната. С цел почивка идват най-вече от: Германия, Великобритания, Скандинавия, Централна Европа, Русия, Украйна и страните от

ОНД. С цел бизнес идват най-вече от САЩ и Балканските държави. Значим е делът на деловите посещения от Западна Европа и Скандинавия.

Основни източници на информация за страната ни и фактор за взимане на решения са: предишен опит, туристическа агенция, препоръка от приятели и роднини и Интернет.

Основни фактори за избора на почивка в България са: изгодните цени, състоянието на морските плажове и курорти, интерес към страната, красива природа, следват: културата на страната, предишно посещение и личния интерес (хоби).

Следва да се направи изводът, че основна мотивацията при избора на българския туристически продукт е доброто съотношение цена/качество.

Туристическа инфраструктура на Варна

Целогодишен туризъм в Област Варна и курортите край Варна.

За сега се наблюдава ниско ниво на заетост на легловата база в региона и недостатъчна атрактивна туристическа инфраструктура.

През декември 2018 г. в област Варна са функционирали 151 места за настаняване с над 10 легла - хотели, мотели, къмпинги, хижи и други места за краткосрочно настаняване според данните на НСИ.

Броят на стаите в тях е 6.8 хил., а на леглата - 14.8 хиляди. В сравнение с декември 2017 г. общият брой на местата за настаняване, функционирали през периода, нараства с 5.6%, а на леглата в тях - с 4.8%.

Независимо от това, общата заетост на леглата в местата за настаняване в областта през лятото на 2018 г. е 12.4% и трайно намалява. В сравнение със същия месец на предходната година заетостта на леглата намалява с 0.8 процентни пункта, като най-голямо е намалението при местата за настаняване с 3 звезди - с 2.6 процентни пункта.

При наличие на легла - 14.8 хиляди в региона на Варна има заетост едва 1.8 хиляди (1873 нощувки на ден).

Изграждането на атрактивни СПА комплекси.

Изграждането на атрактивни СПА комплекси с концепция “Четири сезона” от години се прилага в Германия (Tropical Islands), Румъния (Терме Букурещ), Гърция, Полша, Латвия, Франция (Аквапарка Aquaboulevard), Япония и даже в Норвегия (Pirbadet Waterpark) на брега на самото море от мащабни закрити басейни и СПА комплекси.

На територията на к.к. Свети Константин и Елена е разположен AQUAHOUSE Thermal & Beach който предлага целогодишни възможности за балнеолечение, балнеопрофилактика и СПА.

Основно предимство на аквапарковете, изградени в близост до големите туристически комплекси по Черноморието на България, като тези в Златни пясъци и Слънчев бряг е, че посещенията в тях се предлагат като част от туристическите пакети, които гостите на курортите плащат още при записване на почивката си.

Аквапарк „АКВАПОЛИС“, к.к. Златни пясъци - красивият воден парк е с уникална мавритано-средиземноморска архитектура. Разположен сред прохладната гора на природен парк Златни пясъци, на брега на морето, Аквапарк АКВАПОЛИС е уникално място за забавление и отмора. На площ от 40 000 кв.м. са разположени едни от най-добрите водни атракциони - басейни, водни пързалки, джакузи, шадравани и водопади, старинни кули и руини.

АКВАПОЛИС е най-красивият аквапарк в Източна Европа и първият в България.

ЕКШЪН Аквапарк, Слънчев бряг - воден тематичен парк, простиращ се на 36 декара площ в западната част на к.к. Слънчев бряг. Екшън е най-зеленият аквапарк в България. Обвит в зеленината на тропически палми, кипариси и средиземноморски храсти паркът е единственият разполагащ със собствен Мини Зоопарк. Понастоящем паркът предлага над 30 водни атракции и забавления, някои от които са без аналог в страната.

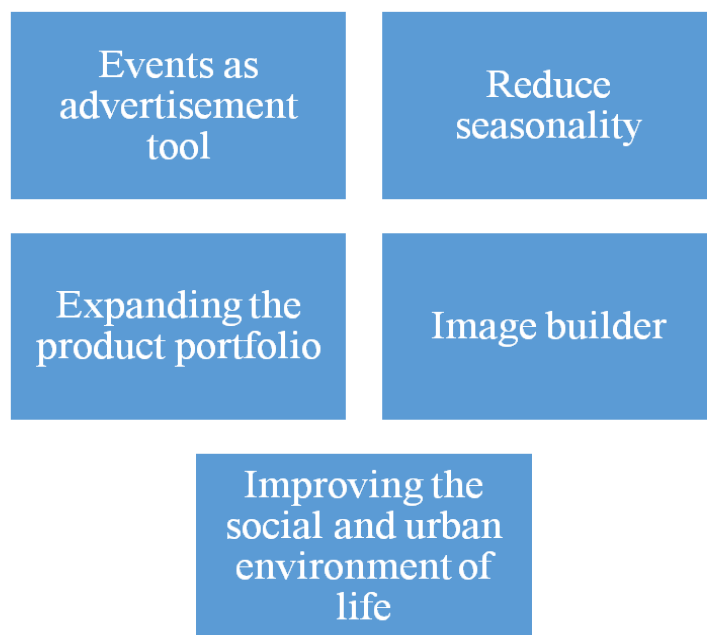
Именно за това много от бизнес моделите за повишаване на ефективността от експлоатацията на тези съоръжения предвиждат изграждането на хотели, боулинг зала, фитнес комплекси, казина или покриването (частично или напълно) им за целогодишно посещение и други мерки. Това е един от сигурните начини

да се избяга от сезонният характер и да се осигури целогодишна посещаемост на туристическите обекти.

В сравнение с Европа, бизнесът с водни забавления в България е все още в началната си фаза. Бурното развитие на туризма в България през последните години и значително нарасналият брой на западноевропейски туристи определят необходимостта от повече и по-модерни аквапаркове. За съжаление търсенето на тази услуга днес надминава предлагането, тъй като през последната година хотелската база по Черноморието се увеличи значително, а местата за развлечения на туристи не достигат. Следвайки логиката на този ръст, аквапарковете се очертават като неотменна част от развлекателния бизнес.

2.4. Проведено изследване на 500 души с интереси в областта на туризма

Маркетинг на туристически дестинации чрез събития



Фигура 4. Маркетинг на дестинациите чрез събития

Съпътстващите събития провеждани в туристическите дестинации водят до (фиг.1):

- Приемат се като начини за забавление
- Намаляват сезонността на туристическите услуги
- Увеличават продуктовото портфолио
- Повишават имиджа на мястото
- Подобряват социалната и градската среда за живот

Календар на събитията - интернационални, национални, локални събития

1. Основни области на интерес на туристите;
2. Колко информирани са туристите относно конкретни събития;
3. Готовност за участие в конкретни събития;
4. Мотиви за посещение на конкретно събитие;
5. Предпочитани информационни канали;
6. Предпочитан канал за резервиране на билети, ако е приложимо;
7. Достъп до зоната на събитието

Мотиви за посещение на събитие

Мотив	Брой	Процент от 466 респонденти
Българска фолклорна музика и танцово изпълнение	221	47.42
DJ, певец, група	218	46.78
Спортна дейност	50	10.72
Посещение на пасивно спортно събитие	38	8.15
Не е мотивиран	40	8.58

Таблица 1. Мотиви за посещение на събития

Желание за посещение на събитието

Събитие		Възрастова група			Общо за обхвата	Процент от 466 респонденти
		18-35	36-55	55+		
„Рок фестивал Каварна”		18-35	36-55	55+		
Международен фолклорен фестивал и панаир на занаятите във Варна	да	75	36	16	127	27.25
Музикален фестивал	да	40	52	48	140	30.04
„Духът на Бургас“	да	93	34	11	138	29.61
Спортни събития в Албена	да	37	9	12	58	12.44
Международен фестивал „Варненско лято”	да	108	45	30	183	39.27

Таблица 2. Желание за посещение на събития

Предпочитан канал за резервация

Резервационен канал		Възрастова група			Общо	Процент от 466 респонденти
		18-35	36-55	55+		
Включено в пакетната цена		48	12	10	70	15.02
Инфо център на местоназначението	на	37	4	4	45	9.65
Чрез посредници		202	103	89	394	84.54
Директни продажби от организатора	от	40	13	7	60	12.87

Таблица 3. Предпочитан канал за резервация

Предпочитано място или достъпност на събитието

Достъпност на събитията	Възрастова група			Общо	Процент от 466 респонденти
	18-35	36-55	55+		
В близост до настаняването	127	53	59	239	51.28
Достъпност с организиран транспорт	147	79	67	293	62.87
Достъпност с градския транспорт	62	19	6	87	18.66

Таблица 4. Предпочитано място или достъпност на събитието

Туристическото предлагане има следните показатели:

- Търсене на качество, удобства (комфорт) и безопасност;
- Търсене на удобен транспорт;
- Търсене на съоръжения за релаксация чрез леки физически натоварвания (напр. голф игрища);
- Търсене на подходящи туристически продукти за самотни хора;
- По-голямо търсене в основния туристически сезон;
- Повишено търсене на луксозни и специални туристически продукти;
- Повишено търсене на кратки градски пътувания в чужбина в периоди, считани обикновено за неатрактивни за пътуване.
- Нараства съзнателното отношение и грижата към здравето, което влияе върху избора на дестинации с „уелнес продукти”, в т. ч. на центрове за балнеология и фитнес;
- Повишено търсене на специализирани на основата на изкуството, културата и история туристически продукти;

- Повишено търсене на дестинации, които предлагат събитийен туризъм участие във фестивали, конкурси, изложби, спектакли, концерти и активно включване в спортни, екстремни, кулинарни и др. събития;
- Опитът и критичното отношение стимулират туристите да посещават повторно туристически места и обекти, където са били удовлетворени;
- Нарасналата мобилност води до увеличаване на търсенето на автомобили под наем;
- Туристическите предпочитания са все повече към дестинации с комплексно, разнообразно и балансирано туристическо предлагане;
- Увеличава се сегментът на „онлайн туристите” - активни потребители на информация в Интернет, участници в социалните мрежи, привърженици на електронните и мобилните възможности за избор и резервация на компонентите на туристическото пътуване.

Тенденцията за завръщане към първоначалното насочва предпочитанията на туристите към по-семпли ваканции - от хотел към бунгало, вила, частна квартира, каравана, палатка.

Общата оценка е, че демографските и социално-културните промени в глобален, регионален и национален контекст изправят туристическите дестинации пред необходимостта непрекъснато да иновират, диверсифицират и обогатяват с добавена стойност предлаганите туристически продукти и съпътстващите ги маркетингови елементи - цени, канали за дистрибуция и комуникация.

Екологични условия

Според проучванията на Междуправителствения комитет по изменение на климата (IPCC) и Европейската агенция по околна среда (ЕАОС) през последните 30 години са се случили значими климатични промени и глобалното затопляне ще продължи още десетилетия напред, оказвайки въздействие върху екосистемите и обществото.

Промяната на климата променя предпочитанията на туристите към различните туристически дестинации и създава затруднения на туристическия бизнес.



Прогнозите в по-дългосрочен план са, че България ще се изправи пред сериозни предизвикателства, поради силната чувствителност на летния морски и зимния планински ски туризъм към климатичните промени.

България участва в международните инициативи за намаляване на негативните климатични промени и климатични въздействия върху Земята. Като страна по Протокола от Киото (в съответствие с Член 10, ал. б от Протокола и чл. 9 от Закона за ограничаване изменението на климата), както и като държава членка на ЕС и в съответствие с разпоредбите на чл. 9 от Закона за ограничаване изменението на климата, България е поела ангажимент да разработи Национална стратегия за адаптация към изменението на климата. Министерството на туризма е сред институциите, отговарящи за разработката и изпълнението на политики за ограничаване на климатичните промени и адаптация към тях.

Презастрояването, генерирането на отпадъчни води и твърди битови отпадъци, безотговорното използване на природните ресурси (релеф, климат, води, биоразнообразие и ландшафт), засягат компонентите на околната среда и водят до сериозни екологични проблеми, които понижават качеството на комплексния туристически продукт и компрометират имиджа на цялата дестинация.

Това се отнася особено за пренасищането на все повече от най-известните дестинации с неконтролиран брой туристи, с които туристическите агенции или круизните кораби заливат и обезличават не само туристическите обекти, но и преживяванията на пътуващите хора. Стотиците протести на градските администрации и населението в тези туристически дестинации - в последните години не само във Венеция, Дубровник, Барселона, Париж и др., променят фундаментално икономическите, социалните и етичните отношения между туристите и местните общности.

След присъединяването си към Европейския съюз България е постигнала значителни подобрения в своите екологични показатели. Българското законодателство отразява адекватно екологичните изисквания, договорени в ЕС, но съществуват предизвикателства във връзка с неговото ефективно прилагане на национално ниво.



Акценти:

- Разширяване на продуктовата палитра с развитие на специализирани видове туризъм - сватбен, фестивален, културно-познавателен, историко-археологически, конгресен, спортен, религиозен чрез използване на познати и включване на нови и малко познати места и обекти;
- Развиване на туристическия бранд като сигурна, безопасна и качествена дестинация за устойчиви видове туризъм в четири сезона;
- Реконструкция, модернизация и разширяване на обслужващата туризма техническа инфраструктура - канализация за отпадни и дъждовни води, пътна мрежа, сигнализация и др.
- Контрол и въздействие върху туристическия бизнес за спазване на установения ред за извършване и отчитане на туристическа дейност.

Управление и опазване на туристическите ресурси-приоритети.

1. Развитие на инфраструктурата, обслужваща туризма;
2. Развитие на туристическата суперструктура;
3. Развитие на съвременни видове туризъм в четири сезона

3. ЧЕРНОМОРСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ - НЕОБЯТНА МОРСКА ШИР, ПЛАЖНИ ИВИЦИ И УНИКАЛНИ ПРИРОДНИ ТВОРЕНИЯ

Българското Черноморско крайбрежие е великолепно крайбрежие, каквото рядко се среща по света. Това е благодатно съчетание от уникални природни творения, последица от вечната борба на сушата и водата.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Българското Черноморско крайбрежие има ясно изразено меридионално простиране. Обхваща сушева ивица от 40 - 60 км и крайбрежна акватория с ширина 22,224 км. Като цяло българският бряг (378 км) е слабо разчеленен, но крайбрежният релеф е изключително разнообразен. От границата с Румъния до нос Шабла релефът на най-ниския бряг се разнообразява от езерата Дуранкулашко, Езерецко и Шабленско, Шабленската тузла, плажни ивици и пясъчни коси.

Между нос Шабла и нос Калиакра окарстените варовикови пластове на Добруджанското плато при брега, завършват със стръмни клифове и

свлачищни стъпала. По тях зяят множество пещери и ниши, брегът е осеян със стърчащи подводни скали. В живописния Варненски залив на златистите плажни ивици с дребнозърнест пясък величествено се издигат склоновите откоси на Добруджанското, Франгенското и Моминото плато.

Старопанинската част на Черноморието представлява удивителна панорама от необятна морска шир, плажни ивици и гористи планински била, увенчани от величествения нос Емине. След него се открояват Несебърският и Поморийският полуостров и големият Бургаски залив - най-западната точка на Черно море. Край него, в обширната Бургаска низина, се намират най-големите български езера.

На юг, чак до границата с Турция, се простира прекрасното Южно Черноморие - истинска огърлица от скалисти носове, завършващи планинските разклонения на Странджа, малки живописни заливчета с плажни ивици и пясъчни коси и няколко малки острова (Св. Анастасия, Св. Иван, Змийски остров и др.), пръснати по брега.

3.1. Североизточна България

Северното Черноморие обикновено остава встрани от суетата и глъчката на южните морски курорти и все още е сравнително непознато за голяма част от туристите. Това обаче в никакъв случай не е недостатък. Спокойствието и красотата на тази част от българското крайбрежие превръщат района в идеална дестинация за всеки любител на природата.

3.1.1. Резерватът Сребърна - на гости на пеликаните

Сребърна е единственото голямо езеро, запазено след пресушаването на

многобройните блата и езера по Дунавското ни крайбрежие. Разположено е на 1 км от брега, на 16 км западно от град Силистра.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Тръстиката, достигаща до 6-7 м височина, заема две трети от площта на езерото и образува множество плаващи острови (кочки). По крайбрежията му растат папур и кисели треви (камъш, дзука, острица), а във водните площи - редки и застрашени водни растения (водна лилия, блатно кокиче, блатна незабравка, насекомоядна мехунка и др).

Централната част на езерото е покрита с водната трева лъщене, която блести като сребро през ясните лунни нощи и при ниско слънце. Предполага се, че името на езерото е свързано с този блясък.

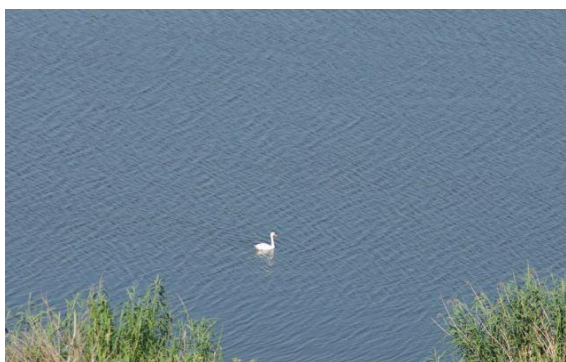
Още през 1878 г. видният унгарски пътешественик Феликс Каниц нарича Сребърна "Елдорадо на блатните птици". Тук мътят, зимуват и прелитат около 150 вида птици, много от тях застрашени от изчезване - ням лебед, различни видове чапли, корморан, блестящ ибис, диви гъски, черна и речна рибарка, белочела и сива гъска, голям пчелояд, голям гмурец, 11 вида диви патици и т.н. Тук е единственото гнездилище на голямата бяла чапла. Но бисерът на Сребърна е колонията къдроглави пеликани.

След птиците по видово разнообразие в резервата са бозайниците - 35 вида (сляпо куче, видра, пъстър пор, златист хомяк и др.). От голямото рибно богатство в миналото, заради дългата изолация на езерото от река Дунав, днес са останали съвсем малко видове - щука, червеноперка, каракуда, костур, виюн, сом. В резервата се срещат 12 вида земноводни и влечуги.

Езерото Сребърна е обект на Рамсарската конвенция (1975г.), биосферен резерват (1977 г.) и в Списъка на Световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (1983г.).

В непосредствена близост до Силистра се намира китното добруджанско селце Ветрен - предпочитано място за настаняване в близост до природен резерват "Езеро Сребърна". Препоръчваме ви да отседнете в къща за гости "Пеликан", разположена в сърцето на природата, до малка горичка, която целогодишно се оглася от птичи гласове, а често може да се чуе и воят на чакали, които обитават околността. Къщата предлага уют и спокойствие и възможност за отдих, с перфектни възможности за наблюдение на птици, пеперуди, водни кончета, бозайници, редки растения, в нейните околности.

Има много добри възможности за риболов в р. Дунав и околните езера, както и за колоездене сред природата, посещение на древни археологически находки, а също така и запознаването с местния фолклор.



Източник: <https://nasamnatam.bg>



Project funded by the
EUROPEAN UNION



Източник: <https://nasamnatam.bg>

3.1.2. Ивановски Скални църкви

Ивановските скални църкви са разположени на 18 км от град Русе. Имат отличително запазени стенописи в сравнение с други комплекси в България. За разлика от традиционните манастири, състоящи се от 1 - 2 църкви, монашеска и стопанска част, в Иваново има разнообразие от малки скални църкви, параклиси и килии, издълбани на различна височина в скалите на живописния каньон на река Русенски Лом.

Църквите при Иваново са част от стотиците средновековни скални църкви, манастири, скитове и отделни отшелнически килии, които през периода X-XIV век превръщат долината на реката и нейните притоци в българско духовно средище.

Църквите и всички помещения край местността "Писмата" образуват скалния манастир „Свети архангел Михаил“. Основан през XIII век от монаха Йоаким,

Common borders. Common solutions.

избран по-късно за първи търновски патриарх. През периода на Второто българско царство манастирът поддържа връзки с царския двор в Търново. Негови дарители били царете Иван Асен II, Иван Александър и други представители на владетелски семейства.

Манастирът има сложно устройство обединяващо комплексите от скални помещения край т. нар. „Затрупана“ църква „Св. архангел Михаил“. Най-богато украсени със стенописи са „Съборената“ църква и църквата „Св. Богородица“. В манастирските храмове е запазен стенен живопис от XIII и XIV век, сътворен от столични майстори и представя развитието на живописните стилове в България. Световна известност имат стенописите в църквата „Св. Богородица“ от XIV век, които са едни от върховете в развитието на средновековното изкуство. По стените на манастирските помещения са съхранени голям брой графити, сред които е и известният надпис на Иво Граматик. През XIV век манастирът е център на исихазма. Съществува и през ранните векове на османското владичество, но постепенно запада.

Ивановските скални църкви са включени в списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО и са един от 9-те такива обекта в България. Популярен туристически обект.

Ивановският скален манастир е основан през 20-те години на XIII в. от монаха Йоаким, който заедно със своите ученици построил първата скална църква. Тя, заедно с останалите църкви в местността образуват скалния манастир "Св. Архангел Михаил". През целия период на Второто българско царство манастира е поддържа трайни връзки с царския двор в Търново. Негови ктитори са били царете Иван Асен II (1218-1241), Иван Александър (1331-1371) и други представители на владетелските семейства, на които са запазени ктиторски портрети. Дори цар Георги-Тертер I (1280 - 1292) в края на живота си се замонашил в една от килиите на манастира и завършил там живота си. Гробът му се намира на третия етаж в "Кръщелнята".

През XIV в. Ивановският скален манастир е център на исихазма. Манастирът съществува и през ранните векове на османското владичество, но постепенно запада. През XVIII в. светата обител отново е обект на поклонение от вярващите. Ивановските скални църкви, образуващи манастирския комплекс са един от 9-те топ обекта в България, включени в Списъка на световното културно и природно наследство под закрилата на ЮНЕСКО.

Архитектура и текущо състояние:



Източник: <http://www.bulgariamonasteries.com>

Ивановският скален манастир е недействащ и представлява своеобразна мрежа от около 20 малки скални църкви, параклиси и килии, издълбани в скалите на живописния каньон на река Русенски лом. Помещенията се намират на 32 м. височина над водата и са свързани с пътеки и скални стълби. По време на апогея на религиозния комплекс, скалните църкви са наброявали около 40, а монашеските килии и другите помещения - около 300. Ивановската обител е най-известна от групата, скални манастири в Добружанския район. Църквите при Иваново са част от множеството скални църкви, манастири, скитове и отделни отшелнически килии, които през периода X -XIVв. превръщат долината на р. Русенски Лом и нейните притоци в прочуто българско духовно средище.

Ивановският манастир обединява комплексите от скални помещения край т. нар. "Затрупана" църква (параклис "Св. арх. Михаил"), Кръщалнята, Господев дол,

"Съборената" църква ("Св. Теодор") и църквата "Св. Богородица". В манастирските храмове е запазена стенна живопис от XIII и XIV в., изобилстваща от антични мотиви - голи женски статуи служещи за подпори, колони върху лъвове, маски и др. Сред тях е т. н. врязан надпис на Иво Граматик, датиращ от края на XIII в.



Източник: <http://www.bulgariamonasteries.com>

Главната църква в Ивановския манастир - "Света Богородица" - е изсечена на височина 38 м. и е изписана отвътре с библейски и евангелски сцени и образи. Сред тях могат да се различат сцените "Тайната вечеря", "Влизането в Йерусалим", "Св. Йоан Кръстител", "Страстите Христови", изображения на Апостолите и други светци. Запазени са ктиторските портрети на българските царе Иван Асен II и Иван Александър, както и на други представители на владетелските семейства. Интересен е и паралкиса "Господев дол", които е сред най-богато украсените със стенописи помещения. В издълбания отвор се вижда "Благославящият Иисус Христос", а в олтарната ниша са изобразени сцените "Успение Богородично", "Възнесение Христово" и "Слизане на Христос в ада". В един надпис-изповед на стената се споменава, че на това място се е замонашил и бил погребан българският цар Георги Тертер.

Друга запазена църква в Ивановската скална обител, е т.нар. "Затрупаната църква". Един от ктиторите на църквата е бил цар Иван Асен II и това се потвърждава от портрета на царя, на който той е изобразен с умален модел на църквата в ръце, което е традиционния начин за изобразяване на ктитори. Поредната църква в комплекса, наричана от местните просто "Църквата" е била основана от цар Иван Александър. Тя също пази ценни стенописи, претворяващи библейски сцени в стила на Юстиниановия ренесанс през погледа на местните майстори.

Настаняване в манастира:

Ивановският манастир не предлага храна или спане, но в близкото с. Иваново може да се намерят места за тази цел.



Източник: www.bulgariatravel.org

Забележителностите, които ще видите минавайки през този маршрут, са Аладжа манастир, който е най-известният скален манастир по българското Черноморие, Ботаническата градина в Балчик, която съдържа уникални растения и нос Калиакра - отвесни скали спускащи се към морето, което е издълбало в подножието им пещери, ниши и арки.

Продължителност: 1 ден

Разстояние Варна - Аладжа манастир - 14 км.

Разстояние Аладжа манастир - Балчик - 29 км

Разстояние Балчик - Нос Калиакра - 32 км

3.1.3. Шабла



Източник: частни фотографии

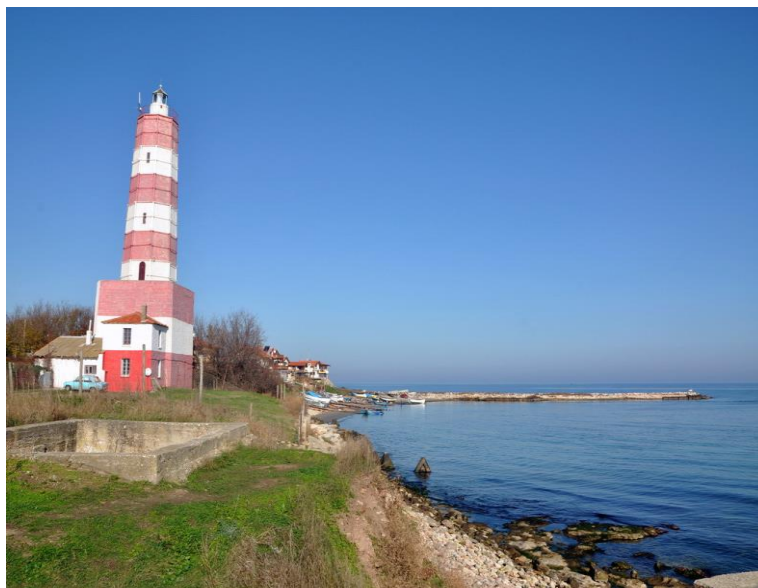
Заради многото потънали по време на Втората световна война морски съдове, акваторията на Шабла е предпочитана дестинация за гмуркане.

Шабленският фар е най-старото запазено навигационно съоръжение по Българското Черноморие.

През 1951 г. тук е открито първото нефтено находище в България.

3.1.4. Шабленско езеро

Защитената местност "Шабленското езеро" е влажна зона от международно значение, включена в Рамсарската конвенция. "Шабленското езеро" е най-запазената, от гледна точка на човешка дейност, влажна зона по Българското Черноморие.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Шабленското езеро е разположено до самия морски бряг, на 5 км североизточно от град Шабла. По произход е езеро лиман, образувано от заливчето на старата долина (суходолие) на Шабленска река. Езерото има открита водна площ от 79 ха (заедно с Езерецкото езеро - около 150 ха) и максимална дълбочина 9,5 м.

На изток е отделено от морето с дълга пясъчно-дюнна ивица (дълга около 100 м и широка 30-50 м.), а на север от съседното Езерецко езеро го дели тясна пясъчна коса, през която е прокопан изкуствен канал. Шабленското езеро е безотточно, но сладководно - солеността му е само един промил. В западната си част езерото се захранва от подводни карстови извори, а от изток, през пясъчната ивица, има известно просмукване на морска вода.

Флората на езерото е богата. Срещат се 32 вида водрасли и над 79 вида висши растения. Бреговете са обрасли с тръстика и папур, а по откритата, блестяща като огледало водна повърхност, се белеят изящните цветове на водните лилии. През есента папурът изсъхва и обгражда сините му води със златен ореол. Многобройните птици са голямото богатство на Шабленското езеро. Тук гнездят 57 вида, от които 10 са редки, а по време на миграцията на птиците в езерото

зимуват средно до 30 00 големи белочели гъски и почти цялата популация (около 16 000) на червеногушата гъска, която е застрашен вид в световен мащаб. Тук зимуват и патици, като броят им значително нараства по време на миграцията. Шабленското езеро е богато на риба и езерни раци. В миналото средногодишният улов на шарани достигал до 6 тона, а на раците - до 300 000 броя.

Любопитно: Нос Шабла е най-източната точка на България. Разположен е югоизточно от Шабленското езеро. На скалистия бряг се извисява най-старият български фар, построен през 1856 г. по френски проект. В малкото заливче до носа са разкрити останки от античния град Карон Лимен. Близко до Шабленското езеро се намира още един интересен обект - Шабленската тузла. Тузлата е на 2 км южно от езерото и представлява свръхсолена лагуна с площ 19 ха и максимална дълбочина 0,4 м. Средната соленост на водата е 40 промила, но на отделни места е между 22 и 150 промила. Дъното на тузлата е покрито със сероводородна *лечебна тиня*. Периферията ѝ е обрасла с тръстика, където гнездят няколко вида птици, предпочитаци солени биотопи. По време на миграцията в Шабленската тузла отсядат ята патици и дъждосвирцови птици. Къде: на 5 км. североизточно от гр.Шабла

Най-добро време: април - октомври

3.1.5. Тюленово



Източник: <https://nasamnatam.bg>



Източник: частни фотографии

Старото име на селото е Калъч кьой или "село на сабята" и произлиза от гагаузкото население в региона.

През 1942 г. селото сменя името си на Тюленово заради наличието на стада тюлени монаси, за които тукашните пещери и скали предоставят чудесни условия на живот. За съжаление, от години не са забелязвани тюлени в района.

Уникалният бряг на село Тюленово се намира на няколко км от Шабла, на 30 км от граничен пункт Дуранкулак и на 80 км от гр. Варна. Край Тюленово се намират едни от най-красивите местенца по цялото ни Черноморие. Тук всеки ще намери по нещичко любимо - любителите на екстремните изживявания - подводното гмуркане или скално катерене; романтиците - места за усамотение и вълнуващи изгреви; рибарите - риба, която няма вкус на тиня; любителите на природата - редки представители на флората и фауната, чист въздух и кристална морска вода. Тюленово е място почти недокоснато от цивилизацията, красиво и неопитомено.

Височината на морския бряг достига до 30 м, като всяко място има свое име - Дупката, Мартина, Киприята, Ашълъка, Канарата, Самотника.

Впечатляващите форми на тукашните скали са резултат от паралелното въздействие на рушителните сили на морската абразия и карстовия процес.

3.1.6. Болата

Болата е местност, разположена на едноименния залив и е част от резерват Калиакра. Намира се в северната част на Българското Черноморие край село Българево. Местността е влажна зона с голямо значение за няколко редки растителни и животински вида.



Project funded by the
EUROPEAN UNION



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Пукнатините и нишите в тукашните скали предлагат отлични условия за живот на местните прилепи и техните сухопътни колеги гризачи - малката и белокоремната белозъбка и сивата полевка.

Над 178 вида птици гнездят или преминават оттук по пътя си към бреговете на Африка.

Пещерите около Болата са обитавани от човека още 400 г. пр.Хр.

Тук е и единственият пясъчен плаж в района на Калиакра.

От 2013 г. заливът е пълноправен член в клуба на „Най-красивите заливи на света“.

3.1.7. Камен бряг и Яйлата

Старото име на Камен бряг е Кая бей кьой или “Селото на каменния господар“. Названието произхожда от самотната скала Малката Яйла на морския бряг пред селото. Местността Яйлата, разположена на около 2 км от Камен бряг, е осеяна с останки от древни цивилизации. Тук се намират множество каменни жилища, тракийски олтар, ранновизантийска крепостна стена и голям некропол от скитски гробници. Името Яйла е от тюркски произход и на български означава "високо пасище". Пещерните жилища на територията на резервата са над 101. Над 120 пък

са гробните съоръжения в откритите три некропола, издълбани в скалистото равнинно плато или в отвесните склонове.

3.1.8. Калиакра



Източник: частни фотографии

Брегът при нос Калиакра е от клифов тип, а стръмните отвесни скали са с височина над 70 метра. Съставът на скалите е от варовик и конгломерати, споени с глина, богата на железни окиси, които дават характерния червеникав оттенък. Най-ранните следи от човешки живот по тези места датират от 4-ти век пр.н.е., когато областта е била населявана от тракийското племе тиризи. Те дават и първото му име - Тиризис. Името Калиакра на гръцки означава "красив нос". Най-известната легенда е за 40-те български девойки, които завързват косите си една за друга и се хвърлят в морето, за да не попаднат в ръцете на османските поробители. Една от тях била Калиакра, на която е кръстен носът. Сега в началото на нос Калиакра има обелиск, наречен „Портата на 40-те девици“ в тяхна памет.

Калиакра е единственият резерват в България, включващ и защитена морска акватория. Това е и една от първите защитени територии в България, обявена за природен резерват през 1941 г. Високият скалист нос Калиакра, подобно на кораб, се връзва на 2 км в морето и затваря защитен от северните ветрове залив.

Това красиво място, непристъпно от три страни, било заселено още от траките. Те издигнали каменна стена от север, за да преградят единствения достъп до носа. Нарекли крепостта Тиризис, по името на своето племе - тиризи. През римската епоха крепостта станала известна с името Акра (от Акрос кастелум - "укрепен нос"). В римската провинция Малка Скития (Добруджа) по значение и големина Акра отстъпвала само на Томи (Кюстенджа) и Дионисополис (Балчик). През VI в. византийците построили нова, още по-могъща крепостна стена и настанили тук голям гарнизон. В града живеело многобройно и заможно население. След 681 г. българите завладели крепостта и разширили укрепената площ, като построили още една крепостна стена на север. През XIII в. в италианските морски карти крепостта се появява под името Калиакра, което на гръцки означава "красив нос".

Когато през XIV в. Втората българска държава се разделя на три, Калиакра става център на най-източната част, чийто първи владетел е боляринът Балик. При деспот Добротица, зет на византийската императрица Ана Савойска, Източна България получава неговото име - Добруджа, а Калиакра преживява своя разцвет като нейна столица.

Наследникът на деспот Добротица - синът му Иванко, успял да сключи договор за взаимни търговски привилегии с италианската република Генуа. Калиакра станала голямо международно търговско пристанище, което се потвърждава от многобройните находки на западноевропейски монети. Калиакра запазва своята независимост до 1444 г. и е последната българска крепост, превзета от османците. Една красива легенда прославя 40-те български девойки, предпочели пред робството смъртта във вълните на Черно море.

През 2004 г. екипът на Б.Петрунова при разкопки в подградието, между стените на античната и средновековната крепост, археолозите попадат на каменна зидана гробница от III в. на скитското племе сармати. Над сарматския гроб, са погребани

двама българи. Българите дошли по тези места през VII в. **Любопитно:** В началото на VI в. крепостта Акра била зеселена от хуни и българи. Те били федерати (съюзници) на Византийската империя със задача да пазят границите ѝ. През 513 г. федератите се вдигнали на бунт срещу император Анастасий. Той се опитал да подкупи водача на бунтовниците Витилиан, но не успял. Тогава изпратил срещу тях армия, но тя била разгромена пред стените на Акра. Според летописците крепостните ровове били запълнени с трупове на императорски войници. За да обяснят някак поражението, византийците разпространили легендата, че българските шамани предизвикали внезапен мрак, от който войниците изпаднали в ужас и като обезумели се хвърлили сами в рововете.

Къде: 12 км от Каварна и на 60 км североизточно от Варна

Нос Калиакра представлява тесен скалист полуостров, изтеглен на юг, на около 2 км навътре в морето.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Най-недостъпен е отвесният източен бряг, подложен на разрушителната сила на мощния морски прибой, породена от силните североизточни ветрове. Въпреки твърдостта на скалите, бавно, но постоянно морето подкопава основите на брега, като образува подмоли, абразионни ниши и пещери. Когато загубят опората си

(особено при земетресения, големи скални блокове се срутват в морето, така брегът отстъпва към сушата и става по-стръмен и неприветлив. Дяволското течение, идващо от север, отнася по-финия материал и го отлага в тихите заливчета на южното крайбрежие.

Западният бряг на Калиакра е стръмен, с много пещерни отвори. Той е влажен, защитен от студените североизточни ветрове, затова е обрасъл с малки горички от диви смокини - тук е тяхната най-северна граница у нас. Повърхността на полуострова е равна (тя е част от Добруджанското плато), камениста и силно окарстена.

През 1980 г., към обявения още в 1941 г. резерват, е присъединена морска ивица, широка 500 м., която е единствената засега защитена акватория по българския бряг. Резерватът е единствения, в който са запазени реликтни степни видове (малка перуника, теснолист божур, хибриден мак и др.) и някои ендемити като калиакренското плюскавиче. На нос Калиакра гнездят редки и ценни птици - черен ангъч, розов скорец, бухал и др.

Тук е единственото гнездилище на средния кormоран, а доскоро подмолите в подножието на носа бяха убежище на тюлена монах, обитател единствено на черноморските брегове. Нос Калиакра завършва с отвесен склон, висок 70 м. Изграден е от варовици и конгломерати, обагрени с пурпурночервен цвят поради наситените с железни окиси скали.

Любопитно: Първото име на носа е Тезирис, което идва от древните му обитатели - тракийското племе тезири. През средните векове получава името Калиакра, което означава хубав, красив нос. Заради непристъпните скали, още в дълбока древност тук се изгражда силна крепост. Разцветът на крепостта е свързан с името на болярина Добротица, който преместил тук столицата на Добруджанското княжество. Най-ужасни за Калиакра са дните, когато османските орди я превземат. Оттогава е и чудната легенда за

40-те красиви девойки-добруджанки, предпочели смъртта в морската бездна пред робството.

3.1.9. Праисторически храм на Дуранкулашкото езеро

На Големия остров в Дуранкулашкото езеро се проучва най-големият засега праисторически обект на Балканския полуостров.



Източник: <https://bulgariatravel.bg>

Намерените тук останки от каменни постройки, учените отнасят към ранния енеолит (4750-4500 г.пр.Хр.) и ги определят като най-ранната каменна архитектура в Европа. Открит е и единственият двуетажен каменен храм на Балканите от V хил.пр.Хр.

На брега, срещу острова е открит най-големият праисторически некропол в света. Проучените 1200 гроба свидетестват, че некрополът е използван дълго - през неолита и енеолита, при това непрекъснато от едно и също население. Това означава, че то е преживяло дълги години на мирен труд и спокойно обществено развитие.

Богати на погребални дарове са предимно мъжките погребения. Даровете представлявали специална погребална керамика, украшения от мрамор и миди, а през късния енеолит - от мед и злато. Различията в погребалните дарове говорят за съществуването на изразено имуществено и социално разслоение на тогавашното общество.

В значителен брой от гробовете не са намерени кости, а само глинени антропоморфни фигурки и погребални дарове, типични за останалите погребения. Това вероятно са кенотафи - символични гробове на хора, загинали далеч от селището си. Техният брой се увеличава към края на V хил.пр.Хр., което вероятно означава, че мнозина от жителите на селището са загивали по време на война.

Мъжете са полагани в гробовете по гръб, с изпънати крайници, а жените и децата - в поза хокер. Пред устата на погребаните са намерени малки глинени чашки, вероятно от погребалния обред. В най-ранните гробове са открити кости на диви животни, специално натрошени глинени съдове, каменни сечива. При по-късните погребения се увеличава броят на глинени съдове.

Впоследствие жителите на селището изоставили обичая да слагат в гробовете животински кости, а вместо тях поставяли брадви, мотики и други оръдия от рог, също и "шевни комплекти" - т.е. кремъчна стъргалка, шило от кост, гладилка, мидена черупка. В тези гробове се появяват и първите украшения от мед и злато.

Любопитно: Големият остров в Дуранкулашкото езеро се проучва от 1974 г. В края на V хил.пр.Хр. животът на острова прекъсва внезапно и е възстановен за кратко едва през 3 200 г.пр.Хр., през бронзовата епоха. Тук са разкрити и укрепено селище от XVIII в.пр.Хр., пещерен храм на Кибела, българско поселение от IX-X в. Островът и прилежащите му територии са включени в Черноморски археологичен парк "Дуранкулак".

Къде: Дуранкулак

3.1.10. Яйлата - непозната дива прелест

Местността Яйлата е уникален кът от Черноморското ни крайбрежие, все още непознат за много българи. Намира се на североизток от Птичия залив, между нос Шабла и величествения нос Калиакра.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Яйлата е голямо терасовидно свлачище с дължина около 2 км. Трите ясно обособени и различни по големина свлачищни стъпала представляват огромни разседни скални блокове, плъзнали се към морето по повърхността на наклонен пласт глини. Горните им заравнени части са хлътнали към сушата, а към морето са разделени помежду си от стръмни, почти отвесни склонови откоси. С най-голяма дължина (около 1300 м.) и ширина (около 200 м.) е най-ниското, основно стъпало. В отвесните му варовикови скали прибоят е моделирал множество водни пещери (Тюленовата, Синята, Гълъбовата и др.), чиито основи лежат на около 8 м. под морското равнище.

Яйлата е недостъпна от всички страни, с изключение на няколко труднопроходими пътечки между скалите, и е запазила своята дива прелест. От ранна пролет до късна есен терасните площадки са обрасли с гъста тревна

растителност. Ненагледна е Яйлата, когато цъфтят дивите ириси и божури, макове, метличини, маргарити и др. Населението в този край нарича пасищата "яйла", откъдето идва и името на местността.

Тя е местообитание на много животни - лисици, зайци, таралежи, костенурки, гущери, змии. За морските птици Яйлата е истински рай. Пещерите се обитават от пещерни гълъби, прилепи и различни безгръбначни животни, а в морските води все още има едри риби - калкани, лефери, кефали, морски котки и др. По скалите на Яйлата на различна височина има около 40 пещери, множество скални козирки и ниши. Брегът е осеян с многобройни скални блокове и клифове. **Любопитно:** Естествената защитеност на Яйлата привличала хората от дълбока древност. При археологически разкопки в пещерите са открити ценни находки и материали от различни исторически епохи. Особено интересни са скалните гробници. Най-ранните са отпреди 8000 години. За опазването на Яйлата като изключително богат археологически паметник през 1989 г. тя е обявена за археологически резерват.

Къде: на 18 км. от гр.Каварна

3.1.11. Храмът на Богинята майка - Кибела в Балчик

През април 2007 г., при строителни работи в Балчик, багерът попада на правоъгълна антична сграда. Разкопките разкриват най-добре запазения досега храм на Кибела - Великата майка на боговете. Постройката е с площ 93,5 кв.м. и се отнася към интервала 280-260 г.пр.Хр.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Почти всички намерени статуи са на Кибела. Тя е облечена в дълъг хитон и химатион, седнала е на трон и държи тимпан в лявата ръка. При четири от намерените статуетки в скута на богинята е легнал лъв. Богинята от основната статуя в храма е облечена в дълъг хитон с праметнат през лявото рамо и скута химатион и е седнала на трон, но в дясната си ръка държи фиала, а в лявата, изнесена встрани, вероятно е държала жезъл. Лъвът не е в скута ѝ, а е изобразен като релеф - клекнал от дясната страна на трона.

В храма са открити 27 изцяло или почти изцяло запазени надписа и няколко по-малки фрагмента. Всички текстове, с изключение на един, са на гръцки език. Най-ранните надписи са от III в. пр. Хр. Най-късният текст, и единствения на латински език, е датиран в първата четвърт на IV в. Надпис от I в. информира за богато дарение, включващо посвещаване на статуи и релефи, украсяване на светилището и издигане на покрита колонада.

На храма били дарявани и имоти, лозя, работилници и сгради, които се отдавали под наем и с получените приходи се организирали празниците на богинята. Научаваме и за наличието на храмови роби, както и за архив от документи, където подробно са вписани всички дарения. Най-дългият декрет е посветен на тракиеца Мокапорис, назначен от цар Реметалк I за стратег, който подпомагал Дионисополис в мирно време и във войната "срещу общите отвъддунавски врагове".

Сред документите, намерени в храма, има списъци на жреци и служители на Кибела. Религиозното сдружение празнувало нейния култ на първо число от всеки месец. Основният празник на Кибела бил честван от полиса през месец тавреон. От надпис научаваме и за друг неин празник, в който участвали само жени. Те събирали цветя, организирали шествие и извършвали жертвоприношения.

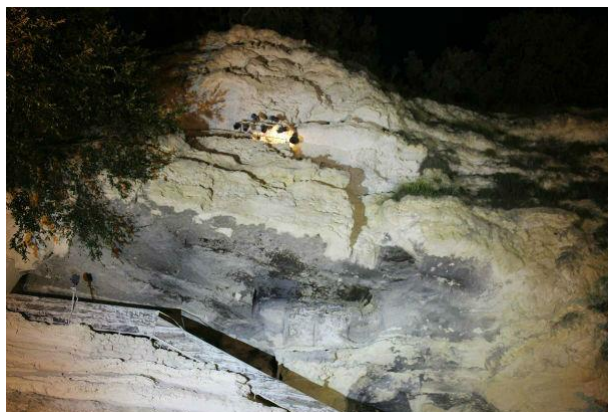
Храмът бил разрушаван неколkokратно. Опожарен е през 378 г., заедно с десетки други селища в Мизия и Скития, разграбени от готите, които две години по-рано се заселили в тези области в качеството им на римски федерати. Потвърждават

го и най-късните монети, открити под пласт въглени и начупени керемиди в наоса. Върху тях са ликовете на императорите Валентиниан I (364-375) и Валенс (364-378). След този погром храмът не е възстановяван. През V или VI в. значителна част от сградата е разградена до нивото, на което е запазена до днес. През 544-545 г. храмът е ударен от морска вълна и го засипва земна маса, която се свлякла от североизток. Природното бедствие е запечатало плътно храма и подобно на древния Помпей го съхранило до наши дни.

Любопитно: В VI в. пр. Хр., там, където днес се намира град Балчик, е основан процъфтяващия град Круни, населен с гърци, траки и скити. Един ден, бурното море изхвърлило на брега статуя на бог Дионис. Това впечатлило дълбоко жителите му и те преименували града на Дионисополис. През I в. Дионисополис е в границите на римската провинция Долна Мизия. От края на III в. е вече един от главните градове на провинция Скития. Но в средата на VI в. Дионисополис е разрушен от страшно природно бедствие. Според византийския хронист Теофан Изповедник през 544-545 г. морето се надигнало и навлязло на 3-4 км навътре в сушата при градовете Одесос (Варна), Дионисополис и Афродизион (античен град на морския бряг, на 4 км северно от Балчик).

3.1.12. Аладжа манастир

Той е сред най-прочутите скални манастири у нас. Името му не е известно. Нарекли мястото "аладжа" (от турски "пъстър") заради стенописите в скалните пещери.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Систематичните изследвания на комплекса започнали първите български археолози братя Шкорпил в края на 19 в. По тяхно настояване и след учредяване на варненското археологическо дружество през 1912 г. Аладжа манастир бил обявен за народна старина.

Смята се, че още през 4-5 в. тук имало монаси. Една легенда разказва, че първите обитатели били неколцина аристократи, прогонени от Рим заради християнската си вяра. През 9-10 в., след приемането на християнството за официална религия у нас, тук се оформило първото монашеско братство от български монаси.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

През 12 в. манастирският комплекс бил напълно завършен и бил едно от най-важните средища в Североизточна България. През 13-14 в. манастирът бил тясно свързан с исихазма - направление в християнството, което проповядва достигане до Бога чрез отшелничество и аскетизъм.

Манастирският комплекс е на няколко нива. Килиите, манастирката кухня, трапезарията и малък параклис са разположени на най-долното ниво. Помещенията били отделени с дървени прегради. Манастирската църква е на второто ниво. Имала е дървен иконостас, който не е запазен.

Съхранени са част от стенописите в олтара. Ясно се различават два пласта - от 11-12 в. и от 13-14 в. Манастирът е разположен в меки варовикови скали, които

достигат 40 м височина. Каменни стълби свързвали килиите с църквата на горното ниво. На нивото на килиите се намирала и малка крипта, в която полагали мъртвите. След 7 години костите им били изваждани и пренасяни в костницата в местността Катакомбите на около 500 м от манастира.

В края на 14 в. и началото на 15 в., след завладяването на България от турците, животът в манастира постепенно замрял. Днес комплексът е паметник на културата и е превърнат в музей.

През летния сезон, два пъти седмично, вечер се прожектира аудио-визуално шоу, което разказва историята на манастира.

Любопитно: По време на най-голямото разпространение на исихазма у нас през 13-14 в. Аладжа манстир бил част от общност от около 500 скални манастира в Североизточна България. Скален манастир има при с.Невша, Варненско, с около 40 килии. В основите са издълбани кръстове и фигури. На около 20 км от Провадия е открит друг манастир с 9 килии на три нива. На 20 км от него, в с.Рояк, в гористата местност Дженеviz, има десетина манастира, издълбани в скалния венец. Там е открита скална църква с надписи върху източната стена на преддверието. Споменава се основаването на манастир и имената на Михаил-Асен (1246-1256), син на Иван Асен II, и Иван Александър. Общи данни за манастира: Скален манастир Аладжа манастир, 12 в., недействащ, паметник на културата, музей.

Къде: 14 км източно от Варна

3.1.13. Манастир „Св.Св.Константин и Елена“

Манастирът "Св. Св. Константин и Елена" бил основан сред многовековни гъсти гори край Варна. През 1908 г. до него построили санаториум за туберкулозно болни. Санаториумът станал толкова известен, че около него се оформил прочутият курортен комплекс „Св. Св. Константин и Елена“, по името на манастира. Първите писмени сведения за манастира са едва от края на 18

в. Известният руски пътешественик Виктор Тепляков споменава в него за книгата си „Писма от България”.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

По време на Руско-турската война от 1828-1829 г. манастирът бил разрушен. Няколко години по-късно бил възстановен благодарение на усилията на двамата братя Теодосий и Агапий Кантарджиеви от Търново. Под техните грижи манастирът се превърнал в благоденстваща обител, център на активен социален и духовен живот.

Манастирът подкрепял създаването на училища в околните села, подпомагал строежа на църкви и помагал на бедни хора. До 1870 г., когато се създаде Българската екзархия, Варна била седалище на гръцкия митрополит и официалният богослужебен език бил гръцки. Въпреки това, в манастира винаги се служело на български език. Манастирът е ремонтиран основно през 1972 г. Тогава е изработен прекрасният резбован дървен иконостас и архиерейският трон.

Куполът на църквата е облицован с дърво при последния ремонт на комплекса. Църквата е каменна, вкопана в земята и без стенописи. В олтаря ѝ зад светия

престол, извира лековита вода, с която манастирът е известен от основаването си. Олтарът е основната, източна част на православния храм, където духовенството извършва свещенодействия. Той е отделен от останалата част на храма с иконостас. В него се намират светият престол и жертвеникът. Върху светия престол се поставят илитон (копринена покривка), антиминос (обредна кърпа с изображение на погребението на Христос), дарохранителница, непристолен кръст и Свето евангелие. Светият престол символизира гроба на Христос, затова в основите му се слагат мощи на светец.

Любопитно: Според легендите, през 14 в. няколко монаси се скрили от турците в гъстите букови гори край Варна. На едно дърво видели икона на Св. Св. Константин и Елена. Изтълкували това като знак и основали манастир със същото име. Намерената икона и днес е в манастира.

Общи данни за манастира: манастир „Св. Св. Константин и Елена „ , обновен 19 в. , действащ, мъжки, храмов празник - 21 май.

Къде: 9 км. от Варна, в центъра на курорта „Св.Св. Константин и Елена”.

3.1.14. Античният град Одесос във Варна

Сред най-представителните паметници на античната архитектура в българските земи са римските бани в античния град Одесос в съвременна Варна.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Посещението на обществените бани (терми), било част от всекидневието на римските граждани. Банята била голям комплекс не само за къпане, но и за отдих и развлечения, където посетителите прекарвали часове наред. Там те могли да спортуват, да се срещат и да водят политически разговори или с приятели да обсъждат градските клюки, да сключат сделки и дори да похапнат.

Термите на Одесос заемали площ повече от 7 000 кв.м. Правоъгълната сграда, висока около 20 м, имала два официални входа. Широки и удобни стълбища водели към преддверията. От тях се влизало в съблекалните (аподитерии), където посетителите оставяли своите дрехи и накити на съхранение, под зоркото око на специален роб.

Многобройните помещения на термите трябвало да осигурят на посетителите не само удобства, но и наслада за духа. Къпалните и залите били украсени с мраморни облицовки, колони и статуи, с пъстроцветни мозайки фонтани с форма на делфини. От чучурите на многобройни чешми бликала студена и топла вода. В галериите около къпалните имало магазини, които предлагали разнообразни стоки. Посетителят минавал последователно през няколко

къпални: фригидарий - за къпане със студена вода, тепидарий - за къпане с топла вода, калдарий - басейни с гореща вода, латрина - тоалетно помещение.

Най-красива в одесоските терми била голямата зала (палестра). Тук посетителите се срещали, разговаряли, спортували. В палестрата имало статуя на висшия одесоски магистрат Калвдий Аквила - организатор на големите спортни игри (Дарзалеи), посветени на тракийския бог Дарзалас, покровител на Одесос. При разкопките са намерени статуи на римските богове Виктория и Меркурий. Към термите имало светилище на здравеносните божества Асклепий и Хигия. Не бил забравен и героят Херакъл, който освен със своите подвизи се славел като покровител на изворите.

Любопитно: Археологическите разкопки на термите, проведени през 1959-1971 г., под ръководството на М.Мирчев, са затруднени - както при всеки съвременен град, част от старинните постройки и тук се намират под действащи сгради. Въпреки това, изследователите са успели максимално да възстановят облика на тази обществена сграда. По време на проучването се установява, че термите са построени към края на II в. и са действали докъм края на III в. Архитектурният им план напомня на термите, построени от император Каракала в Рим. Част от руините открай време се извисявали над повърхността на съвременния терен и били известни сред варненци като "Римската кула". Заслуга за запазването на тази старина имат братята Шкорпил, които смятали, че останките са от ранновизантийска сграда.

3.1.15. Античната теракота в България

Думата теракота в произход от италиански означава "печена земя". Така се нарича вид керамика - художествени изделия от червено-кафява на цвят изпечена глина без глазура.



Източник: Археологически музей - Варна

Производството на теракотените фигурки води началото си от дълбока древност, но разцветът му настъпва през V-III в. пр. Хр. в градовете по Средиземноморското крайбрежие на Мала Азия и близките острови. Първите ателиета за изработка на теракотени изделия по българските земи се появили в Одесос (Варна), Аполония (Созопол), Месамбрия (Несебър). През елинистичния и римския период производството на теракота се разраснало неимоверно и употребата ѝ била повсеместна. Статуетки на почитаните богове стоели в домашните олтари и в светилищата. Глинени предмети се използвали като погребални и оброчни дарове. От теракота се правели дори и играчки.

Майсторите често моделирали от глина миниатюрни копия на известни скулптурни творби. Това ни дава представа за недобре запазени и изчезнали произведения на прочути ваятели от древността. Например в Археологическия музей при БАН (в София) се пази фигура на богинята Артемида, висока 80 см, която пресъздава оригинална гръцка скулптура от мрамор.

Любопитно: Легендата, записана от римския писател Плиний Стари разказва, че един ден, дъщерята на грънчаря Бутард, от крайбрежния гръцки град Синопе, изпратила своя любим на далечен път. Мъката ѝ била толкова голяма, че очертала силуета му по неговата сянка и паднала върху прашния път. Баща ѝ

направил по очертанията глинена статуетка, изпекъл я в пещта и я подарил на дъщеря си, за да я утеши. От писмените извори научаваме имената на двама прочути майстори на теракоти през VII в.пр.Хр. - Рексос и Тоедорис от Самос.

3.1.16. Древният град Марцианополис в Девня

Многократно споменаваният в писмените паметници Марцианополис възникнал през 106 г. при изворите на река Девня. В края на I в. и началото на II в. Марцианополис станал голям военен, административен и културен център, за което свидетелстват монетите сечени в града. Градът процъфтявал и през III-IV в., когато за известно време бил столица на римска провинция и епископски център.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Съдбата на Марцианополис е изпълнена с драматизъм. Попаднал под ударите на готските нашествия през IV в., той бил опожарен и разграбен, а по-късно възстановен. През V в. обаче отново бил превзет и разрушен - този път от хуните. През 614-615 г. жителите изоставили напълно града, поради постоянните

нашествия на авари и славяни. В края на VII в. прабългарите основали селище в развалините на Марцианополис.

Руините на древния град се намират под днешния град Девня, Варненско. Най-ранните археологически разкопки са проведени от Хайнрих Хартл, професор във Виенския университет, Австрия. Той начертал и първия план на града. Част от сградите на Марцианополис са проучени от Карел Шкорпил. При археологическите разкопки тук са открити крепостни стени, некрополи, църкви, жилищни и обществени постройки, украсени с великолепни мозайки. Сред находките са два слънчеви часовника, които не само измервали времето, но посочвали зимното и лятното слънцестоене и равноденствието.

Сред откритията на археолозите са подова мозайка с изображение на Горгона-Медуза. Римските и ранновизантийските мозайки, намерени при разкопките на Марцианополис, са изложени в музея на мозайките в Девня. Мозайката "Сатир и Антиопа" представя нимфата Антиопа и прелъстяването ѝ от бог Зевс. Сюжетът е изключително рядък сред мозайките, запазени от това време.

Марцианополис е едно от най-големите монетни съкровища в света. Открито в през 1929 г. в Девня, когато са изровени два големи глинени съда за съхранение на зърно. Съдовете били пълни с римски сребърни монети от I в. пр. Хр. до III в. Общият брой на откритите монети бил над 100 000. Няма съмнение, че това съкровище е било държавна хазна. При опасност, то е било заровено в избата на най-обикновена сграда, явно, за да не буди подозрение, че в нея може да има укрито държавно съкровище.

Любопитно: Някога Рим бил управляван от император Марк Улпий Траян. Веднъж неговата сестра Марциана поискала да гребне със златен съд вода от река Потамос, но без да иска, го изпуснала. Съдът мигом потънал, ала скоро след това изплувал отново на повърхността. Това било истинско знамение и императорът решил да построи тук град, който нарекъл Марциана. Такава е легендата за Марцианополис, записана от готския историк Йорданес.

Къде: град Девня, 25 км от град Варна, България

3.1.17. Побити камъни

Красивата легенда се отнася за природния феномен Побитите камъни, наричан още Каменната гора и Дикилиташ. Намира се на 15 км от Варна, недалеч от девненския квартал “Повеляново” на север от Белославското езеро. Природният феномен няма аналог в целия свят. В радиус от 50 квадратни километра се виждат различни скулптурни групи с различни размери, но “Каменната гора” е централната и е международен туристически обект. Побитите камъни са ансамбъл от каменни колони, високи до 10 м. Те са с форма на цилиндър, пресечен конус, плътни или кухи-скални блокове и множество каменни късове. Образованията, възникнали преди повече от 50 милиона години, са известни като сакрално място.

Побитите камъни - “Сърцето”

Тук са идвали геолози от целия свят, за да разгадаят тайната на “Каменната гора”. Съществуват около 15 официални хипотези за произхода на скалните пластики. За пръв път са документирани през 1829 г. от кореспондента към армията на руския генерал Дибич - московчанина Виктор Тепляков. Той ги нарича “Гебеджейски развалини” на името на близкото село Гебедже, днес Белослав. Природният феномен „Побитите камъни”, известен още като „Каменната гора” и „Дикилиташ”, е разположен на площ от 7 кв. км, на около 18-20 км от гр. Варна и на няколко километра от гр. Белослав.

Природната забележителност представлява ансамбъл от каменни колони, високи до 10 м, кухи или плътни цилиндри, пресечени конуси, различни по форма и големина скални блокове и множество каменни късове, разпилени по целия комплекс.

Обявени са за природна забележителност през 2002 г. От хилядолетия природата извайва каменните късове, за да ги превърне във впечатляващи скулптури, наподобяващи хора, животни, чудовища, митични

същества. „Каменните стражи”, „Камилата”, „Трона”, „Каменната гора” са имената само на част от тези природни пластиви.

Най-известният и атрактивен за туристите е ансамбълът „Дикилиташка група”. Намира се на около 18 км западно от гр. Варна и е лесно достъпен по шосе Е70. Комплексът се състои от над 300 различни по големина колони, разположени в ивица с размери 850м x 120м и около 50 структури в по-малко петно на юг. Някои от колоните са счупени на две или три части, други лежат на земята, сякаш са били изтръгнати от местата си, трети образуват интересни скулптурни групи.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

3.1.18. Крепостта в Бяла - из винарните на античността

Много крепости са открити по българските земи. Повечето от тях имат сходни сгради, кули, кладенци и храмове, частично или напълно запазили се до наши дни. В новооткритата за посетители през пролетта на 2014 г. крепост в град Бяла освен всичко това, имате рядката възможност да се разходите и из антична винарна.



Project funded by the
EUROPEAN UNION



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Късноантичната крепост се намира на нос Свети Атанас в град Бяла. Местоположението ѝ е такова, че пред очите ви се ширва красива панорама към морето и брега отляво и отдясно.



Източник: частни фотографии

Това е било повече от крепост - тук се е разполагал цял пристанищен град, чийто живот посетителите могат да си представят благодарение на огромните цветни пана със сцени от миналото. Картината допълват няколко много добре запазени части от града.

Common borders. Common solutions.

При разкопките на крепостта са открити много от важните за един град сгради - централна улица с магазини, ателиета и питейни заведения, три древни винарни, обществена баня, пещи за производство на керамични съдове, църковен комплекс, жилищни сгради.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Фактът, че в града са открити три винарни, означава, че местните хора са се занимавали основно с отглеждане на лозя и производство на вино (освен с корабоплаване и търговия с пристигащите тук кораби). Най-добре е запазена една от винарните, в която можете да видите макет на античен дървен уред за мачкане на грозде.

Добре запазена е и градската баня, която в античността освен за къпане е служила и за лечение, размяна на клюки, решаване на спорове, сключване на сделки и дребна амбулантна търговия. Една от най-впечатляващите части на крепостта в Бяла безспорно е базиликата.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Макар само част от нея да е възстановена - няколко колони, част от олтара и олтарната маса - можете да придобиете представа как е изглеждало мястото в древността и да се насладите на красивата гледка от ръба на нос Свети Атанас. Освен базиликата, са открити още религиозни сгради: жилище на епископа, две кръщелни, както и свещен кладенец и сграда за съхранение на дарове.

Крепостта на нос Свети Атанас се намира в град Бяла, на самия бряг при носа. Отворена е всеки ден от 10 до 20 часа (зимата затваря по-рано). Входът е 5 лв., за учаци и пенсионери - 2 лв., за деца до 7 г. - бесплатно.

3.1.19. Гробницата в с.Свещари

През 1982 г. в Гинина могила, край село Свещари, близо до Исперих, е направено едно от най-сензационните открития на българската археология през XX в. Разкрита е тракийска гробница с уникална архитектура и украса, които я нареждат в Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Гробницата е изградена от големи варовикови блокове и се състои от дромос (коридор) и три квадратни помещения (преддверие, и две камери), всяко покрито с отделен свод. В гробницата при Свещари е погребан владетел на тракийското племе гети със съпругата си, управлявал царството си през втората четвърт на III в. пр. Хр.

В централната камера са разположени две каменни легла. По-голямото е предназначено за погребално ложе на владетеля, по-малкото - за любимата му съпруга, която трябвало да го следва в задгробния живот. Любимите коне на покойника били положени в страничната камера и пред входа на преддверието.

Гробната камера е с изключително богата украса. Трите страни на помещението са оформени като колонада, но вместо на колони корнизът е положен върху десет женски фигури с вдигнати нагоре ръце, наречени кариатиди. Над тях има стенопис, представящ религиозна процесия и обряда хероизация - обожествяване на владетеля покойник, който получава златен венец от ръцете на богиня, облечена с дълга одежда.

В насипа на могилата са проучени останки от жертвени ями и огнища, които свидетелстват, че при издигането на могилата са извършвани сложни погребални

обреди. Богатата украса и съвършената архитектура на гробницата подчертават политическата мощ на владетеля, за когото е била изградена. **Любопитно:** Свещарската гробница е част от Националния историко-археологически резерват "Сборяново". Той се намира в долината на река Крапинец, между селата Поровец и Свещари, в община Исперих. На територията на резервата са разположени над 140 археологически паметници от праисторическата епоха (V-IV в.пр.Хр.) до късното Средновековие. Сред тях са Некрополът в местността Нивата на певеца, Тракийското светилище в местността Камен рид, Демир Баба теке, Култовият комплекс в местността Новите коренежи, Тракийският град, за който се предполага, че е Хелис - столицата на гетския владетел Дромихет.

Къде: село Свещари, Исперих

3.1.20. Плиска - първата българска столица

Останките от първата българска столица се намират в обширна равнина, недалеч от Мадарското плато.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

След победата на българите над византийските войски, в битката при Онгъла през 681 г., владетелският двор и ядрото на войската се преместили в Плисковското поле. Новият стан, подобно на лагера в Дунавската делта, имал трапецовидна форма и бил защитен със земен вал, висок близо 10 м, и също толкова дълбок ров пред него. В средата на обширната укрепена територия (23,5 кв.м), зад двойна палисада (дървена ограда), се намирали сградите на Ханския двор. Те били от дърво, затова днес от тях се откриват само леглата от вертикалните конструкции. По тези легла са установени следи от три юрти. Най-ранната е и най-голяма, вероятно е била първата представителна сграда в Плиска.

В края на 8 в. или в самото начало на 9 в. бил издигнат огромен дворец от дялан камък, условно наречен от археолозите Крумов дворец. Той също бил укрепен с двойна палисада, висока 6 м. Тя обграждала площ от почти 300 декара и била увенчана от платформа и зъбери. Тайни подземни ходници свързвали двореца с укреплението. Източната порта на каменната крепост на Плиска е частично реставрирана. Крепостта имала форма на неправилен четириъгълник с площ 440 декара. По средата на трите ѝ стени имало порти, в ъглите ѝ се издигал кули, а по дължината на стените - петоъгълни.

През 811 г. дворецът, ходниците и дървената крепост били опожарени от император Никифор I Геник. Възстановеният град придобил нов облик. Каменни крепостни стени опасвали т.нар. Вътрешен град. В център му била построена внушителна Тронна зала, а до нея - дворцов комплекс, обграден от висок тухлен зид, издигнат върху каменна основа. В дворцовия комплекс имало жилища за семейството на владетеля, езическо светилище, бани и стопански постройки. След като приел християнството, княз Борис I построил малка фамилна църква, а във Външния град издигнал столичната катедрала.

Във външния град, зад крепостната стена, се намирали многобройни селища на земеделци и занаятчии и дворци на някои велможи. През 893 г. цар Симеон

преместил столицата във Велики Преслав. В Плиска останал само управител, а във Вътрешния град се заселили обикновени хора.

Любопитно: Плиска е обозначена на географска карта, отпечатана в Амстердам през 1688 г. През 1767 г. за нея споменава германецът Карстен Нибур, посетил тези места. През 1787 г. развалините вижда Феликс Каниц, той предполага, че това са останки от античен град. Константин Иречек пръв се досеща, че е възможно руините да са на споменатия във византийските извори от 10 -11 в. - Плиска. Истинският откривател на Плиска обаче е племенникът на Иречек - Карел Шкорпил. Той разкопава и първите каменни сгради - Тронната палата и Голямата базилика. Оттогава археолози от различни поколения проучват Плиска и тя продължава да поднася изненади.

Къде: Национален историко-археологически резерват „Плиска“, на 3 км от гр.Плиска, на 28 км от гр.Шумен, България.

3.1.21. Мадарският конник - единственият скален релеф в Европа

Единственият скален релеф в Европа - Мадарският конник, се намира върху високите скали на Мадарското плато, само на няколко километра от първата българска столица Плиска.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Барелефът, изсечен на височина 23 м. от основата на скалата, представя конник, в ход надясно, забил копие в повален лъв, а зад него тича куче с изплезен език. Времето не е пожалило уникалния паметник и подробностите все по-трудно могат да се възстановят. И все пак ясно се вижда, че ездачът има дълга коса, обут е в широки панталони, на гърба си носи вероятно колчан със стрелли, а кракът му е пъхнат в стреме. Около него има три, също доста разрушени от ерозията старобългарски надписа на гръцки език. Първият - за отношенията между хан Тервел и византийския император Юстиниан II Риномет, вторият - по повод на някакви действия на хан Кормисош (или Крум), и третият - за мир, сключен от хан Омуртаг с неизвестен владетел.

Мадарският конник е открит през 1872 г. от феликс Каниц. Оттогава в науката се водят постоянни спорове за това какво изобразява релефът. Времето и природата са нанесли поражения върху изображението. Повод за разногласия е и фактът, че липсват подобни паметници, което затруднява сравненията по аналогия. Някои изследователи смятат Мадарския конник за тракийско божество - конника Херос, Дарзалас или Артемида-Бендида. Има дори хипотеза, че е изображение на персийския цар Дарий. Други учени са убедени, че на скалата е увековечен някой от българските ханове - Аспарух, Тервел, Крум или Омуртаг. Според най-новите предположения релефът изобразява героя-конник от митологията на степните народи, сред които са и прабългарите. Предполага се също, че на скалите може би е изсечен техния небесен бог Тангра. Безспорно обаче е, че релефът от Мадара е изсечен след 7 в. и ако съдим по надписите, той е дело на някой от хановете на Дунавска България.

Любопитно: Мадарският конник задава множество въпроси, на които учените все още нямат еднозначен отговор. Например, защо в първия от надписите до името на хан Тервел липсва титла - "кан" или "архонт" (така гръкоезичните са назовавали българските владетели). Защо Конникът - победител на лъва, остава единствен по рода си паметник в продължение на близо два века езичество? Защо в земите, които българите владеят през средните векове, изобщо не са намерени

паметници със сюжет "конник, придружен от куче, убива лъв"? Ако релефът е паметник на езическия култ, защо не е бил унищожен след покръстването, когато всички светилища на старите божества били съборени?

3.1.22. Кръглата църква до Велики Преслав

Кръглата църква е един от архитектурните шедьоври на Първата българска държава и е сред най-красивите храмови постройки не само в България, но и в Европа през Ранното средновековие.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Храмът представлява сложна двуетажна постройка, съставена от три части: атрий, притвор и главно помещение - кораб (на гръцки наос). Стените на атрия (голям вътрешен правоъгълен двор с колонада) се състоят от свързани полукръгли ниши (екседри) и редица колони пред връзките между тях. От атрия се минавало в притвора - правоъгълно преддверие с две кръгли кули отстрани и четири колони във вътрешността.

От притвора през три монументални сводести порти се влизало в кораба, който е кръгъл, с диаметър 10.5 м. Стената му е разчленена на 12 полукръгли екседри с мраморни колони между тях. Колоните носели галерията на втория етаж и

подпирали двойния полусферичен купол. В средата на кръглия кораб се издигал амвон, от който дворцовите свещеници изнасяли своите проповеди. В една от нишите има следи от закрепване на някакво устройство - може би царския трон или менза (специална маса за възлияния).

През 80-те години на 20 в. на това място в пода бил открит гроб на невръстна принцеса. Храмът бил богат с резбовани мраморни плочи и корнизи, с облицовки от рисувана керамика и стъклена мозайка. Вътрешният купол бил облицован с разноцветни мозайки на златен фон, а външният вероятно е имал богата позлата, която блестяла отдалеч и може би е дала името на Златната църква. Подът изглеждал като пъстроцветен килим, заради мозайката от цветни мрамори, подредени в геометрични композиции.

На две от колоните са запазени леглата на инкрустираните някога в тях златни кръстове. Златната църква се отличава от всички останалите храмове, построени от владетелите на Първото българско царство през 9-10 в. Тя има атрий, като съборните базилики, и кръгъл наос - подобно на някои антични мавзолеи. Великолепната украса навежда на мисълта, че църквата е била семеен храм на цар Симеон.

Останките от този изключителен паметник на българската архитектура се намират на живописна тераса недалеч от Южната порта на Вътрешния град на Велики Преслав. Те са открити през 1919 г. от преславския учител Йордан Господинов, който знаел по спомени на баща си, че от невисоката могила турци вадели мрамор, за да пекат вар. В техните пещи е изчезнала почти изцяло изключително ценната каменна украса на църквата.

Любопитно: Кръглата църква е единственият паметник на старобългарското църковно строителство, за който може би до нас е достигнал писмен извор. В една руска книга, несъмнено копие на преславския черноризец (т.е. монах) Тудор, според която в 907 г. княз Симеон построил в устието на Тича "светата златна нова църква". След откриването на голямата царска катедрала при тронната палата обаче, тази хипотеза може да бъде преразгледана.

3.2. Югоизточна България

С дъх на Странджа и море

Лятото е в разгара си и душата ми жадува за море. Решаваме да отидем на Южното Българско Черноморие. След три часа и половина по магистралния път София - Бургас вече сме на морска територия. Пред нас се ширва Бургаското езеро - най-голямото естествено езеро в страната, което е дом на много птици - чапли, пеликани, гъски и др. Спираме на шосето в посока към Ахтопол, за да се полюбуваме на птичия свят. За да достигнем до езерото, трябва да си проправим път през обрасли и потънали в боклуци пътеки, но досегът до птичия свят си заслужава.

3.2.1. Манастир Св.Георги Победоносец в Поморие

Християнството се появило сравнително рано в Анхиало (днес Поморие), както в повечето селища по Черноморското крайбрежие.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Още от 2 в. в града била учредена епископия, а от 5 - 6 в. той станал седалище на автокефална архиепископия - роля, която запазил дори по време на турското робство. В тези условия било съвсем естествено в града да има манастир. Предполага се, че манастирът "Св.Георги Победоносец" бил основан около 7 в. от гръцки заселници.

През 812 г., хан Крум завзел града и той станал част от България. След приемането на християнството за официална държавна религия през 864 г. Анхиало останал архиепископия, но вече с български архиепископ. Известното Анхиалско евангелие от 1337 г. - ръкопис с четирите евангелия, излязло изпод перото на анхиалския книжовник Методий Гемист, е доказателство за активната книжовна дейност в града.

Манастирът бил разрушен при опожаряването на Анхиало от венецианските рицари на Савойския граф Амедей IV през 1366 г., или около век по-късно, през 1453г., когато градът окончателно паднал под властта на Османската империя.

Към края на 18 в. в Анхиало се заселил Селим бей. Той бил много богат, но се разболял от неизлечима болест. Ратаят му Нено сънувал, че в двора на чифлика тече извор с лековита вода. Селянинът отишъл и тайно разкопал посоченото място. Открил мраморен барелеф на Св.Георги и когато го вдигнал, отдолу бликнал извор. Селим бей наистина се изцелил и в знак на благодарност той и цялото му семейство приели християнската вяра, до извора построили малък храм, а самият Селим станал първият игумен на манастира. През 1856 г. била построена новата църква и много скоро светата обител се превърнала в духовен център на околността.



Project funded by the
EUROPEAN UNION



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Любопитно: Според някои източници името на града Анхиало идва от гръцки и означава "край плитко море", а според други е свързано с името на древното градче Ахело, близо до малоазийския град Милет. Първите колонизатори по черноморските брегове идвали от Милет и е твърде възможно да са кръстили новата колония на родния си град - често срещана практика в древността.

Common borders. Common solutions.

Общи данни за манастира: Поморийски манастир "Св.Георги Победоносец", възстановен през 19 в., действащ, мъжки, храмов празник - 6 май.

3.2.2. Античната куполна гробница на Поморие



Източник: <https://bulgariatravel.org>

Античната куполна гробница на Поморие се намира западно от Град Поморие, близо до пътя Поморие - Бургас. Гробницата датира от II - III в. сл. Хр. Смята се, че тя е служила като за хероон (мавзолей) на богата анхиалска фамилия, в който са се извършвани религиозни езически ритуали.

Гробницата се състои от коридор (дромос) с дължина 22 м и кръгла камера с диаметър 11,60 м и височина 5,50 м. Изградена е от камък и тухли. Гробницата е засводена с полуцилиндричен свод, в центъра на който има куха колона с диаметър 3,30 м, която се разширява нагоре и се слива с външната стена. От вътрешната стена на кухата колона е имало вита каменна стълба, която е отвеждала на повърхността на могилата. По околоръстната стена на гробницата има пет ниши, в които са били поставяни урните на покойниците. Предполага се, че стените са били изрисувани, но днес посетителите могат да видят само следи от зелена мазилка.

Гробницата е единствена по рода си на Балканския полуостров. Архитектурата и градежът ѝ и до днес впечатляват с перфектното изпълнение. Много архитекти от цял свят изучават гробницата, за да разгадаят тайната на гъбообразния ѝ купол.

3.2.3. Музей на солта в Поморие

Единственият музей на солта не само в България, но и в Източна Европа, се намира в град Поморие, на 20 км от Бургас. Той отваря врати на 7 септември 2002 г. и е посветен на производството на сол чрез слънчево изпарение на морска вода. Този метод е известен като „древна анхиалска технология”.

Добиването на сол в района на Поморие е поминък, който векове наред е хранел местните хора. Според исторически източници солниците в района на Поморие са съществували още преди основаването на града (около V век пр.н.е.). В древността солта е била изключително ценна стока - скъпа и рядка - и затова била наричана „бяло злато”.

Музеят на солта в Поморие е специализиран музей на открито - посетителите могат да разгледат както музейната сграда, така и прилежащите към музея 20 декара солници, в които се добива сол и днес.

Солниците представляват множество басейни, отделени един от друг с дървено-насипни диги. Там се произвежда сол по същата технология, по която се е произвеждала и преди векове.

Музейната експозиция в сградата представя развитието на древната технология за добив на сол. Тук можете да разгледате богата колекция снимков материал от началото на XX век и копия на документи от периода XV - XIX век, които разказват за производството и търговията на сол по българските земи. Едни от най-интересните експонати в експозицията са автентични соларски инструменти, като дървени соларски колички, гребла и други.

В музейната сграда можете да гледате и филми, посветени на солдобиването. Поморийското езеро, в чиито граници се намират солниците и музеят, е защитена зона. В езерото са установени над 200 вида птици, а над него минава част от миграционния път на птиците Via Pontica. Има построени природозащитни

изкуствени островчета, където гнездят колонии от речни и гривести рибарки, саблеклюни и други.

Специални камери в солниците проследяват поведението на птиците, а посетителите могат да наблюдават пернатите на екрани в сградата на музея. Тук можете да си закупите допълнителни информационни материали и сувенири.

Музеят на солта е открит през 2002 година, като изграждането му е осъществено с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез програма „Фар“, в изпълнение на проектите “Всичко за солта” и “Развитие на Музея на солта в Поморие като завършен обект”. Намира се в района на стария град - на тясната ивица между Поморийското езеро и самите солници. Тук, на площ от 20 декара са изложени инсталации и посетителите могат на живо да се запознаят с всички технологични операции на добив на прочутата поморийска сол и луга, да разговарят със соларите, и така да усетят автентичната атмосфера. Всъщност, производството на сол днес, става по същия начин, както това е ставало и в миналото. Музеят, който представя древна анхиалска технология за добиване на сол, включва експозиционна зала, обзаведена с необходимата съвременна аудио и видеотехника. Колекция от стари фотографии проследява производството на морска сол още от началото на ХХ век до наши дни. В допълнение са представени копия на османско-турски документи от 15 - 19 век, които разказват за тогавашната търговия и административни процедури. Музеят разполага и с топографски карти от периода 18 - 20 век. Освен това, отблизо могат да бъдат разгледани автентични инструменти и съоръжения като дървени колички, гребла и други пособия. А на открито, възстановена част от теснолинейката за транспортиране на солта, допълва музейната експозиция.

И така - технологията, практикувана повече от 25 века се състои от следните етапи: последователно преминаване на морската вода от морето към езерото и оттам - преминаването ѝ през няколко басейна (тигани) - с цел изпарение и повишаване концентрацията на солта. Процесът завършва с кристализация в по-малките солници, с размери от 80 до 100 кв.м. В тях, под въздействието на

слънцето и вятъра, майсторите-солари превръщат солената вода в бяла кристална сол. При вида на огромните, ослепително-бели пирамиди от сол, човек бързо се досеща защо този продукт често е наричан “бялото злато” на планетата. Въпреки, че съвременното промишлено производство я осигурява в изобилие, в миналото - солта е била рядкост. Точно затова, по някои места тя е имала стойността на злато. Още от древността е била предмет на икономически и търговски сделки, средство за икономическа размяна, лекарство или пък символ на добро благосъстояние. В Древна Гърция например, цената на робите се изчислявала чрез пресмятане на килорамите им в сол. Римските войници пък получавали режимни, за да могат да си купуват сол. Римляните много обичали да солят зеленчуците, които консумират, а това довело до вмъкване на латинската дума за сол в думата за салата (на някои латински диалекти salata буквално означава солен) .

Нашият език също разполага с доста изрази, подчертаващи значението на солта. “Солта на земята”, „..ценен като солта”, “..безвкусен като ядене без сол” - това са само част тях. А ако искате да научите още от тайните на този ценен за живота на земята продукт, направете го тук - в Музея на солта, включен и в списъка “100 национални туристически обекта”.



Източник: <https://bulgariatravel.org>

3.2.4. Бургаски манастир Св. Анастасия - паметник, устоял на времето

Предполага се, че манастирът "Св. Анастасия" бил основан около 8 в., но първите сигурни данни за съществуването му са от две книги от края на 14 в., които принадлежали на манастира, а днес са във Ватиканската апостолическа библиотека. Следващите данни са от 16 в., когато манастирът се споменава в преписка за спорове за земи със Созополския манастир "Св. Йоан Кръстител".



Източник: <https://anastasia-island.com>

Манастирът неколнократно бил разрушаван от пирати, както и при окончателното превземане на Черноорското крайбрежие от турците през 1453 г. Възстановен бил през 15-16 в. Манастирският комплекс бил напълно обновен в началото на 19 в. със средства на хаджи Матей - овчар от Котел.

През 1925 г. вече празната сграда на манастира била превърната в затвор. Тук са държани политически затворници-комунисти. Поради това след 1944 г. островът бил преименуван на "Болшевик", а манастирският комплекс бил превърнат в Музей на революцията. Днес манастирът пустее и за него се грижат хората, работещи на близкия фар.

Тъй като манастирът е на остров с доста високи брегове, сградите не са обградени със стени, както е обичайно за манастирските комплекси. В църквата са запазени фрагменти от стениписи. По-голямата част от украсата ѝ била унищожена, когато манастирът бил превърнат в затвор. Дървеният иконостас, изработен по време на последното обновяване на църквата през 1802 г., бил резбован от български майстор, но силно се различава от иконостасите от това време. В него има елементи, характерни за западноевропейското изкуство.

Любопитно: Анастасия живяла по времето на римския император Деций (201-251). Родила се в семейството на знатни римски граждани, но на 3 години останала сираче. Отгледала я София - игуменка на малка отшелническа женска общност. Възпитала я в християнски ценности и добродетели. Когато Анастасия пораснала, навсякъде се разчуло за нейната красота и доброта. Мнозина богати римляни идвали да я искат за жена, но тя искала да посвети живота си на Бог. Един ден стражите на градския управител отвели девойката. Управителят се опитал да я убеди да се откаже от своя бог и да се омъжи за него. Но щом разбрал, че Анастасия е твърда във вярата си, той я подложил на страшни мъчения. Въпреки всичко девойката останала вярна на Бог. Християнската църква я канонизирала за светица заради непреклонността и твърдостта ѝ.

Общи данни за манастира: Бургаски манастир "Св.Анастасия", 8 в., обновен през 19 в., недействащ, паметник на културата

Къде: остров "Св.Анастасия", 6.5 км от Бургас, стига се с корабче от пристанището



Project funded by the
EUROPEAN UNION



3.2.5. Созопол



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Созопол е един от най - популярните черноморски курорти в България и е най - стария град в този район. Историята му е дълга и интересна, а местата които може да посетите там са доста.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Common borders. Common solutions.

Интересен е старият град на Созопол, който е обявен и за археологически и архитектурен резерват. Там може да видите около 180 стари къщи, които оформят резервата. Каменните им постройки ще ви заплелят изцяло. Всяка къща носи своята история. Някои от по - известните къщи там са „къщата на Курдите“, „къщата на Тодор Загорев“ и др.

През средновековието Созопол е бил ограден с крепостна стена и кули на нея. Те са били доизградени с течение на годините, но днес са запазени само части от стената. Някои от останките достигат до 3 - 4 м.

3.2.6. Созополски манастир Св. Йоан Кръстител

Предполага се, че манастирът бил издигнат на мястото на древно тракийско светилище, превърнато в храм на Аполон Лечител, закрилник на древната Аполония.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

През 4 в., когато християнството станало официална религия в Римската империя, на мястото на храма на Аполон била построена църквата "Св.Богородица Калеоса". През 6 в. Аполония била преименувана на Созополис - "град на спасението", тъй като тук била създадена една от най-ранните християнски общини. Постепенно, около църквата "Св.Богородица Калеоса" израснал манастир, който от 9 в. станал един от най-атраktivните книжовни центрове по тези места.

Манастирът бил на границата между българската и византийската култура. Това определило важното му място в периода на християнизацията на българските земи, когато се появила остра нужда от богослужебни книги и от тяхното размножаване. Монасите знаели и български и гръцки. Ето защо тук бил изграден голям скрипторий, където се превеждали и преписвали книги в следващите седем века. През 13 в. византийският пълководец Михаил Глава Трихонт построил нова църква в манастира.

През 1362 г. манастирът получил дарствена грамота от византийския император Йоан V Палеолог. При завладяването на този край от турците през 1453 г. манастирът оцелял и продължил активната си книжовна дейност. Запазени са преписки за спорни земи с бургаския манастир "Св.Анастасия" от 16 в., както и патриаршески грамоти и решения на Светия синод, които засягат дейността на манастира или осъждат твърде свободното поведение на някои монаси.

През 17 в. манастирът бил нападен от пирати, които го превзели и се настанили в него. След като успели да се справят с тях, турските власти взели решение светата обител да бъде разрушена, за да не служи за укритие на морските разбойници. Монасите заедно с оцелелите книги и манастирско имущество били преместени на о-в Халки в Мраморно море.

Останките от църквата, построена от Михаил Глава Трихон се виждат и до днес в южната част на острова. Тя била голяма (19x12 м) и богато украсена отвън и отвътре. Стените са запазени и на значителна височина. Градежът е типичен за средновековните български храмове от 12-14 в. с художествено съчетаване на

камък и тухли. Около манастирската църква са разкрити останки от трапезария, жилищни и стопански сгради, библиотека, царска резиденция. Манастирът имал статут на "царски" и бил под прякото покровителство на българските царе и византийските василевси.

Любопитно: През 13-14 в. в околностите на Созопол имало пет манастира, главният бил островният манастир "Св.Йоан Кръстител". Той бил обявен за царски манастир от българския цар Светослав Тертер (1300-1321). Предполага се, че тук е била и сватбата му с византийската принцеса Теодора, която по-късно станала съпруга и на приемника му Михаил Шишман (1322-1330).

Общи данни за манастира: Созополски манастир "Св.Йоан Кръстител", 9 в., в развалини, паметник на културата.

3.2.7. Маслен нос

Между устието на река Ропотамо и залива Стомопло се намира големият полуостров Буруна, който се разделя на две части от залива Света Параскева. Северната му част завършва с нос Кораля, а южната - с Маслен нос (Зейтинбурун), признат за най-красивия по Южното Черноморие.

Голото теме на носа стърчи на 30 м височина, а склоновете му стръмно се спускат към морето. Пред него е струпана огромна камара от скални борве, които го правят недостъпен откъм морето, а около тях е осяно с остри подводни скали. Северните склонове на Маслен нос са силно разчленени от дълбоки заливчета, малки полуостровчета, назъбени носове и скалисти островчета. В скалните пукнатини прибойните вълни са издълбали силно врязани заливчета, напомнящи тесни коридори. Често ги наричат "псевдофиорди". За разлика от фиордите, които имат ледников произход и представляват силно врязани в сушата заливи с много завой, тези прави абразионни коридори са дело на разрушителната сила на морето. В тях може да се влезе само с лодка, и то при съвсем спокойно море.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Южнат част на носа също е стръмна, но е защитена от силните североизточни ветрове. Тук има красиво закътано заливче с каменисто дъно и разноцветни водорасли. По време на буря то става убежище на лодки, катери и малки кораби. Скалните подмоли на Маслен нос доскоро бяха едно от последните български местообитания на тюлена монах (черноморски ендемит), застрашен от изчезване в световен мащаб.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

На Маслен нос има дъждомерна станция, мощен въртящ се фар и автоматична камбана, която се включва при непрогледни мъгли и предупреждава минаващите наблизо кораби за опасността от подводни скали.

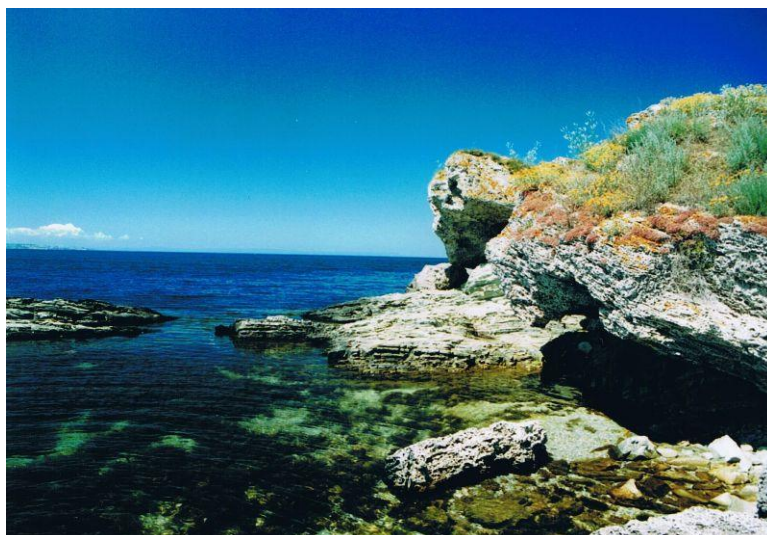
Любопитно: Маслен нос има зловеща слава. В неговите скали пре 1902 г. се разбил руският кораб "Царевич", а през 1929 г. потънал френският товарен кораб "Жак Фресине", пренасящ маслини и зехтин. В миналото, скалите край носа често причинявали корабокрушения на гръцки кораби и зехтина, който носели се разливал по морските води и достигал носа, а местното население свързва името му с дивите малини, които доскоро виреели по склоновете на закътаното заливче в южната му част.

Къде: на 6 км от гр.Приморско

Най-добро време: април - октомври

3.2.8. Природен резерват Ропотамо - глътка красота близо до морския бряг

В югоизточната част на България, на 50 км от Бургас, се намира един от най-дивните кътчета на българската природа - резерватът "Ропотамо".



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Тук могат да се видят уникални природни обекти: лиманът на река Ропотамо, крайбрежни блата и мочурища, лонгозни гори, терасовидни планински ридове с широколистни гори и причудливи скални феномени като Скалния лъв и малки пещери, пясъчен плаж с дюни, скалист морски бряг, красив залив и малко скалисто островче - Змийски остров. В крайбрежната ивица са представени едновременно всички етапи от развитието на дюните - от зараждането им до усвояването им от тревиста растителност.

Прочутият лиман на Ропотамо започва от брода Долап гечит и завършва до устието на реката на Черно море, близо до нос Свети Димитър. Тук реката е спокойна и дълбока. Бреговете ѝ са обрасли с гъсти лонгозни гори, преплетени с лиани. Ниските мочурливи участъци на лимана и езерата-старици са покрити с блатна тръстика и великолепни водни лилии.

По десния бряг на реката се опазва едно от най-големите находища на морски пелин (ценно медицинско растение) у нас. Близо до морето, пътят на Ропотамо се прегражда от широка пясъчна коса, по която растат пясъчни лилии. Повече от 100 от растителните видове в резервата са включени в Червената книга на България.

Към устието, поради нахлуването на морка вода се повишава солеността на речните води (до 15 промила), което благоприятства голямо рибно разнообразие (както речни, така и морски видове). В резервата "Ропотамо" са установени 257 вида птици, осем от тях - световно застрашени. От птиците, включени в Червената книга на България, тук се срещат 71 вида. Резерватът е зимовище за много редки птици и важна междинна спирка на черноморския прелетен път Виа Понтика. От устието на река Ропотамо около клифовете, с лодка се достига Маслен нос, който е в буферната зона на резервата.

Любопитно: Ропотамо е обявен за резерват още през 1940 г. През 1962 г. е прекатегоризиран в народен парк. Нерегулираният туристически поток, мащабното строителство, оживената автомагистрала през самия парк превръщат този красив

природен кът в екологически най-застрашената защитена територия на България. Крачка за спасяването на Ропотамо е обявяването му през 1992 г. за резерват със строг режим. На територията му са поддържаните резервати "Пясъчната лилия" и "Водните лилии" и защитената местност Змийски остров.

Къде: 50 км от Бургас, България

Между Приморско и Китен се намира обширният Дяволски залив, в който още по-навътре в сушата се вдава малкият и тих залив Атлиман. Някога красивата мома Стана Урдовизка се съгласила да стане жена на султана, ако той освободи земята, която тя успее да обиколи с кон от изгрев до залез слънце. Конят, с който Стана обиколила областта, вечерта издъхнал от преумора сред малко заливче. Оттогава местните хора наричат близката странджанска област Хасекия (т.е. земя, освободена от всякакви данъци), заливчето - Атлима (залива на коня), а стръмния скалист нос, южно от него - Урдовиза.

Най - добро време: май - септември

3.2.9. Бегликташ - тракийски мистерии и сбъднати желания

Светилището Бегликташ, само на десетина минути с кола от Приморско, е идеалната комбинация от древна история и тракийска мистика. Разнообразете морската си ваканция с посещение на едно от най-големите мегалитни светилища, откривани досега в България. А ако вярвате в свръхестественото, може и да си сбъднете някое желание.

Как се е образувал Бегликташ

Сиенитните блокове на Бегликташ са били тук първи и в началото са изглеждали доста по-различно. Вятърът, слънцето и дъждовете малко по малко ги заоблили, а човешки ръце ги дооформили, за да ги превърнат в светилище на върховните тракийски богове, използвано повече от 2000 години. След стотици години на забвение Бегликташ отново започва да привлича хора преди двадесетина години.

Гората, в която се намира, е била част от ловна резиденция “Перла” на Тодор Живков, поради което и светилището е открито от учените чак през 2003 г.

БЕГЛИКТАШ - в превод от турски език означава “Камък за натурален данък”. Предполага се, че по османско време тук местните овчари са идвали, за да плащат данъка за стадата си.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Какво ще видите на Бегликташ

Преди да тръгнете по пътеката със скалните образувания, разгледайте (а най-добре и си снимайте) картата с легендата на светилището, тъй като при самите скали трудно ще се ориентирате.

Най-известна е скалната група, наречена Брачното ложе. Макар да се знае твърде малко за мистичните ритуали на траките, изследователите вярват, че изсечените в скалите улеи при техните светилища (включително и тук, при Брачното ложе на Бегликташ) са използвани за изливане на свещени течности за жертвоприношения - вино, кръв от жертвени животни, мед, мляко. Ритуалът се изпълнявал в деня на лятното слънцестоене, когато символично се женели Богинята Майка и Богът Слънце.

Тук са и Каменният трон, където заставал върховният жрец, и Божествената стъпка - две скални формирания, до които се смята, че са имали достъп само

посветените. Шестнадесетте плоски кръгли камъка, които ще видите по-нататък, според учените са астрономически часовник, а камъкът във форма на сърце, известен като Апостол Таш, се държи само на три точки.

Многобройни са олтарите и изсечените в скалите ритуални знаци. За да успеете истински да се пренесете хилядолетия назад и да си представите живота на светилището, вземете си екскурзовод на място.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Сбъднати желания

Мнозина смятат, че част от енергията от древните ритуали витае на Бегликташ и днес, като е най-силна в деня на лятното слънцестоене. Казват, че ако сте там преди изгрева на деня на слънцестоенето и си пожелаете нещо, желанието ви ще се сбъдне. Имайте предвид, че вероятно няма да сте единствените посетители. Облечете се в бяло, оставете всички лоши помисли и вижте дали можете да почувствате енергията на Бегликташ.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

Как да стигнете до Бегликташ

Бегликташ се намира в гориста местност на 5 км от град Приморско. Дотам има асфалтиран път и паркинг, където да оставите колата и да продължите пеша още около 20 минути по черен път (черният път обикновено е с дълбоки коловози и е проходим само с джип). Отделете си поне три-четири часа, а най-добре и половин ден. Опаковайте си обяд и изминете цялата пътека чак до морския бряг с изглед към Маслен нос. Има входна такса от 2 лв.

В един момент пред вас се разкрива голяма поляна, сред която се издига необичайният каменен ансамбъл, който е превърнат в музей на открито. Въпросът за това дали Бегликташ е тракийско светилище - място за ритуални практики, за отдаване на почит или омилоствивяване на боговете или е природен феномен от огромни скални късове, не е струва особено важен. С повече въображение можете да видите формите на трон, жертвеник, брачно ложе за единение на бога Слънце и майката Природа. С повече вяра можете да почувствате магическата сила на мястото и както съветват езотериците, да си пожелате нещо, защото това място сбъдва желаниа.

3.2.10. Ахтопол



Източник: <https://nasamnatam.bg>

След тази отбивка продължаваме на юг. Пътят е добре поддържан, на места пресичаме зелен тунел от гъста широколистна растителност, минаваме през реките - Дяволска река и река Ропотамо и след около четиридесет минути пред нас се разкрива красивият полуостров на град Ахтопол. Морето се ширва пред очите ни и се слива със синевата, под тревистия хълм изникват скали, в които вълните се разбиват игриво. В далечината се вижда хълмист бряг, на който си почиват чайки и два щъркела.

Продължаваме към Ахтопол. В това малко градче има чудесна крайбрежна улица, която е оформена като дълга тераса с изглед към морската шир. Приятно място е и фарът, който е кацнал като бяла птица върху големи скали в близост до кея. Останалата част от центъра е превърнат в хаос от шумни сергии и безброй заведения.

Тъй като централният плаж на Ахтопол ни се стори доста пренаселен, а морето на места - мръсно, решаваме да отидем до плажа Силистар. Намира се на 6 км на юг от Синеморец. Плажът е от фин пясък, водата е прозрачна и чиста, в двата края има скали, с които вълните непрестанно си играят и оформят причудливи форми.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

На плажа има платена и свободна зона, като във втората можете да се насладите на пясъчни лилии. Отпускаме се върху топлия и фин пясък, пред нас морето тихо пее своята песен, един момент на спокойствие, който дълго ще гори, запечатан в емоционалната ни памет.

В единия от дните времето се разваля и решаваме да отидем до най-южната морска точка на България - Резово. Пътят до там е доста тесен - на места колите се разминават с изчакване, но е добре поддържан. Пътуваме под зелен тунел от широколистни дървета. Влизаме в Резово - тихо и спокойно място, без излишни заведения и хотели. На една терасовидна височина се открива гледка към морето - на другия бряг е Турция - вижда се дълга, незастроена плажна ивица. Слизаме по стълбата надолу към морето там, където река Резовска се влива в Черно море. Тръгваме по равната пътека, която е подходяща за лека и кратка разходка. Долу е реката, която мързеливо се движи към морето, малки рибарски лодки са закрепени по скалистия бряг. В другия край на селото откриваме големи каменни блокове, които се издигат като пазачи на брега, към които вълните се надбягват като стада бели коне, за да се разбият и изчезнат на пяна. Една сурова красота.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

3.2.11. Велека

Друга разходка, която решаваме да направим в региона, е по поречието на река Велека. Преди да достигнем Синеморец, преминаваме по тесен мост, пред който има гранична полиция - не спират всеки автомобил. В края на мостчето има пространство, оформено като паркинг, по-надолу намираме лодкарите, с които да се разходим по реката. Велека се движи бавно, двата бряга са потънали в лонгозна растителност. На камъните се излезли костенурки, в небето летят кormорани, в реката се оформят кръгове от плувачи риби - един хармоничен зелен свят, в който е истинско удоволствие да се потопиш. В края на разходката достигае морето, където реката се влива.



Източник: <https://nasamnatam.bg>

За да се спасим от летните жеги, решаваме да посетим град Малко Търново. На Царево правим завоя в посока Малко Търново и потъваме в зеления свят на Странджа. За съжаление, пътят не е поддържан и в някои моменти пътуването напомня по-скоро офроуд, но ако имате по-проходима кола или не се притеснявате от дълбоките зейнали дупки, ще имате възможност да се насладите на планината. Движим се през зелен тунел от дървета, всичко наоколо напомня вълшебна приказка - ароматът на диви цветя и хипнотизиращите звуци на горските обитатели...

Когато пристигаме в градчето, се оказва, че то има фолклорен празник - на площада има изрисувана във весели цветове каручка, която чака желаещи да се повозят, редица дървета са облечени с пъстри вълнени черджета, а в централната част на площада има арка, оформена като подкова от цветни шевици, сякаш те вика да минеш под нея и да си спомниш красотата на българския фолклор. Разбира се, има сергии, на които се продават лакомства и сувенири. За празничното настроение допринася бодрата фолклорна музика.

След като опитваме от сладостта на празничната атмосфера, отиваме да разгледаме четири къщи, които образуват комплекс от археологически, етнографски, възрожденски музеи и къща, в която е представено биоразнообразието на Странджа. За да ги посетим, си купуваме един билет. В етнографския музей има красиви дантели, предмети от бита на възрожденските българи. Музеят, който пресъздава биоразнообразието на Странджа, ще бъде особено интересен, ако пътувате с деца. Можете да чуete как звучат горските обитатели, да научите повече и да ги опознаете от множеството красиви снимки и рисунки.

След досега до българската култура и традиции вниманието ни е привлечено от висока църква с блеснало на слънцето позлатено кубе, която се намира в близост до археологическия музей. Две жени ни отварят портата на божия храм (ако не е отворен можете да попитате служителя на музея къде да намерите човек, който да ви отвори). Сред прохладата и красотата на църквата „Света



Троица” научаваме за нейната история - тя е построена за българите католици, в него богослужението се е водело на български език тогава, когато на други места е използван гръцкият през шейсетте години на деветнадесети век. В църквата се съхраняват икони, които са красели храм в Одрин. Най-голямата гордост на храма е иконата на „Пресвета Богородица от Ченстохова” , която е покровителка на единството на християнските народи и е била коронована от самия папа Йоан Павел II при неговото посещение в София. Църквата в Малко Търново е дарена да съхранява неговото кепче и една прекрасна благословия. Жените, които се грижат за храма, ни споделиха и тревогите си, че градчето с красива природа и вековни традиции пустее, младите хора отиват в големите градове или чужбина, а тези, които остават, не живеят в дух на разбирателство - свещеникът на православния храм не допуска неправославни хора в църквата.

4. СТИМУЛИ И ОГРАНИЧЕНИЯ ЗА ЗЕЛЕНИЯ И КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ СПОРЕД НАЦИОНАЛНИ/МЕЖДУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България (2014-2030)

Мерки за повишаване на конкурентоспособността на сектора в региона

1. Изграждане на имидж на Черноморски регион като единна туристическа дестинация:

- Обща стратегия за развитие на туризма;
- Изготвяне и позициониране на разпознаваем туристически бранд;
- Подобряване на безопасността и сигурността, включително и чрез обучение на персонала, туристическа полиция, планове за действие при бедствия и аварии.

2. Подобряване на нормативната база и административната уредба на сектора на зеления туризъм.

- Синхронизиране на стандарти за категоризация на обекти за настаняване;
- Съблюдаване на Европейски и световни стандарти за качество;
- Уеднаквяване на маркировка и сигнализация на туристически обекти, маршрути.

Мерки за повишаване на конкурентоспособността на сектора в региона:

1. Икономически стимули за развитие на сектора:

- Данъчни облекчения за увеличаване на международната конкурентоспособност на гостоприемството
- Либерализация на чуждестранните инвестиции (пр. улесняване на придобиване на собственост на чужди граждани)

- Схеми за публично-частни партньорства за разширяване на инвестиционните възможности, участие в инфраструктурни проекти, концесии на ценни ресурси, изграждане на пътни мрежи и пр.

2. Управление на човешките ресурси:

- Обучение на персонала (както при постъпване на работа, така и включване в инициативи от вида на “обучение за цял живот”)
- Партньорство между бизнеса и специализираните образователни институции за стажове и професионална реализация на студенти- дуална система в университетите.
- Подобряване на имиджа на сектора като добър и надежден работодател, което включва мерки за повишаване на заплащането, намаляване на сезонността, осигуряване на постоянна заетост, осигуряване на възможности за кариерен растеж и развитие.

3. Туризъм и устойчивост

- Обезценяване на “зелените” термини (еко, устойчив, зелен, гео, социален, отговорен туризъм)
- От забавлението и удоволствието към отговорността;
- Устойчивостта: отвъд бизнеса и икономиката;
- Устойчивият туризъм е промяна в отношението и гледната точка: в центъра не е туриста, а дестинацията и местното население;
- Устойчивият туризъм се възпитава на всички нива и за всички заинтересовани страни: туристи, туроператори, местно население.

4. Използване на виртуална реалност в управлението на хотелски и ресторантски мениджмънт

- Цени и управление на приходите
- Маркетинг и връзки с обществеността
- Обслужване на клиенти: рецепция
- Обслужване на клиенти: Обратна връзка в социалните медии

- Виртуална тренировъчна игра за управление, при която участниците са разделени на екипи и им е възложена задачата да управляват 500-стайни хотели на конкурентен виртуален пазар.
- Използва както оперативните решения, взети от мениджърския екип за техния хотел, така и оперативните решения, взети от конкурентни хотели за определяне на търсенето и приходите за всеки хотел.
- Предоставя безценни възможности за обучение на мениджърите и обучаващите мениджъри за подобряване на техните управленски и оперативни умения и ефективност.
- Цени и управление на приходите
- Групови продажби
- Маркетинг и връзки с обществеността
- Обслужване на клиенти: рецепция
- Обслужване на клиенти: Обратна връзка в социалните медии
- Операция: Ресторант и кулинария
- Операция: банкети и срещи
- Операция: Домакинство
- Финансови отчети
- Мониторинг на конкурентите

5. SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Туристически ресурси	
<ul style="list-style-type: none"> - Обширни дюни и плажни ивици с голям капацитет на плажните ресурси. - Благоприятни за туризъм характеристики на Черно море - относително слаба соленост, липсата на опасна за живота на човека флора и фауна, полегато дъно на плажовете; - Уникално съчетание на планински и морски въздух като условие за развитие на здравен туризъм. - Благоприятно биоразнообразие за екологичен, ловен и фото туризъм. (защитени зони, защитени местности и природни забележителности) - Уникално културно-историческо наследство от различни епохи и цивилизации 	<ul style="list-style-type: none"> - Замърсяване на околната среда - замърсяване на земеделски земи с битови и строителни отпадъци от интензивното строителство в курортните комплекси. Надхвърляне на носещия капацитет на плажните ивици . - Проблемно стопанисване на морските плажове от страна на държавата чрез отдаването им на частни фирми на концесия.
Суперструктура	
<ul style="list-style-type: none"> - Голямо разнообразие на видове места за настаняване - Висок относителен дял на високо категорините 3 и 4 звездни места за настаняване (55% от стаите) - Висок дял на хотелите, в. т. число на 4- 	<ul style="list-style-type: none"> - Нисък дял на най-високо категорийните 5-звездни хотели (6% от стаите) - Нисък дял на висококатегорийните ЗХР (15,6% от местата за сядане са в 4 и 5 звездни обекти)



Project funded by the
EUROPEAN UNION



<p>звездните хотели</p> <ul style="list-style-type: none"> - Разнообразие на видове ЗХР - Висок относителен дял на ресторантите (53% от местата за сядане) - Увеличение на висококатегорийните ЗХР 	<ul style="list-style-type: none"> - Малко на брой места за настаняване функционират извън сезона - Липса на целогодишно работещи висококатегорийни хотели
<p>Туристическа индустрия</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Нарастване на броя на предприятията в сектор “Хотели и ресторанти“ и увеличаване на относителния им дял в общия брой предприятия в общината (22,08% през 2016г.); - Нарастване на приходите от дейността и нетните приходи от продажби на предприятията в сектор “Хотели и ресторанти“. 	<ul style="list-style-type: none"> - Намаляване на стойността на дълготрайните материални активи на предприятията в сектор “Хотели и ресторанти“ (през 2016г. е с 3,14% по-ниска в сравнение с базисната 2013г.); - Проблеми с <i>качеството на туристическото обслужване</i> в обектите на собствениците - чужди на бранша и професионализма, неспазващи стандартите, нормите и етиката в бизнеса, с което уронват имиджа на цялата дестинация; - Хроничен недостиг на квалифицирани туристически кадри поради ниско заплащане, кратък сезонен период на трудова заетост и неблагоприятни в отделни обекти условия на труд.
<p>Маркетингов микс</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Силно развит морски ваканционен туризъм - Развитие на сватбен туризъм 	<ul style="list-style-type: none"> - Слабо развит спортен туризъм - Слабо развит конгресен туризъм - Доминиращ ниско бюджетен летен

<ul style="list-style-type: none"> - Развитие на културно-познавателен туризъм - Изгодно съотношение качество-цена на предлаганите туристически продукти - Широка мрежа от канали за дистрибуция на туристическите продукти - Наличие на ТИЦ на подходящо място в стария град Несебър - Наличие на разнообразни печатни и дигитални рекламни материали (флаш памет с рекламна информация) - Участие на общината на подбрани туристически изложения на основни за дестинацията пазари (Германия, Великобритания, Полша, Чехия и др.) 	<p>морски рекреативен туризъм</p> <ul style="list-style-type: none"> - Конкуренция на ценова основа - Силна зависимост на дистрибуцията на летния морски туризъм от големите транснационални туроператори - ТИЦ-Несебър без право да продава сувенири и информационни материали -ТИЦ-Несебър не води статистика и няма база данни за посещенията и интересите на посетителите - Липса на качествена имиджова брошура на дестинацията - Липса на брошури за специализираните туристически продукти на дестинацията (сватбен, фестивален и др. видове) <p>Н- еобходимост от редизайн на официалните сайтове на общината с туристическа информация</p>
<p>Туристическо търсене</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Стабилно търсене на културно-познавателен туризъм и нарастващо посещение на обектите от музейната мрежа - Нарастване на броя на пренощуващите туристи и на броя на реализираните нощувки от чужденци - Запазване на средния престой на 	<ul style="list-style-type: none"> - Наситено търсене на стандартен масов морски ваканционен туризъм - Слабо търсене на круизен туризъм към дестинацията - Стагнация на броя на пренощуващите лица и на броя на реализираните нощувки от българи - Съкращаване на средния престой



Project funded by the
EUROPEAN UNION



<p>българските туристи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Нарастване на приходите от една нощувка на чуждестранен турист и от един чуждестранен турист за целия му престой - Стабилно нарастващо туристическо търсене на британци, поляци и румънци към дестинацията 	<p>на чуждестранните туристи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Силно изразена сезонност на туристическото търсене към дестинацията - Намалява прихода от нощувка на един български туристи и от един български турист. - Колебания в туристическото търсене на германци и руснаци към дестинацията
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Политически	
<ul style="list-style-type: none"> - Развитие на евроинтеграцията, създаване на условия за по-ефективно усвояване на средствата за регионално развитие на туризма по отделни програми; - Развитие на трансграничното сътрудничество в туризма, особено между районите от страните в Черноморския басейни; - България се утвърждава като стабилизиращ фактор на геополитическите отношения на Балканите; - Активна политика на Министерството на туризма за позициониране на България на китайския туристически пазар - Приоритетност на културно-познавателния туризъм в туристическата политика на България 	<ul style="list-style-type: none"> - Изостряне на политическото противопоставяне между ЕС и САЩ, от една страна, и Русия - от друга страна; - Изостряне на военно-политическите конфликти в Близкия Изток и нови бежански вълни към България - Противоречивост на външната политика на България към Русия като основен емитивен пазар за дестинация България. - Задълбочаване на стратегическото партньорство между Русия и Турция, в.т.ч. и в областта на туризма - Опасност от терористични актове от страна на ислямския фундаментализъм



Project funded by the
EUROPEAN UNION



Правни	
<ul style="list-style-type: none"> - Усъвършенстване на нормативната база на туризма. - Институционална и законодателна подкрепа за развитието на публично-частното партньорство в туризма и засилване ролята на НПО в него; - Правни промени за облекчаване на вноса на сезонни кадри за туризма от трети страни - Стимулиране развитието на малкия и средния бизнес в туризма. 	<ul style="list-style-type: none"> - Изостряне на конкуренцията на пазара на труда, което се отразява неблагоприятно върху кадровото осигуряване на туристическите дейности в общината; - Визов режим за туристи търсеци българското Черноморие. - Динамичност в нормативната уредба на туризма
Икономически	
<ul style="list-style-type: none"> - Стабилност на финансово-икономическата система на страната. - Мерки за подобряване на бизнес климата и условията за привличане на чужди и местни инвеститори за усвояване на нови туристически територии и места; - Усилия на Министерството на туризма за привличане и увеличаване на преките чуждестранни инвестиции в туризма; - Разрастване на споделената икономика в туризма 	<ul style="list-style-type: none"> - Неблагоприятно влияние на бъдещи икономически рецесии - Намаляване на интереса и доверието от страна на чуждестранни инвеститори в областта на туризма;
Демографско-социални	
<ul style="list-style-type: none"> - Увеличаване на сегмента на хората в третата възраст с доходи за туризъм - Повишаване на образователното равнище на населението в Европа и 	<ul style="list-style-type: none"> - Миграция на квалифицираните туристически кадри към конкурентни общини и дестинации - Недостиг на кадрови потенциал за

Common borders. Common solutions.



Project funded by the
EUROPEAN UNION



<p>засилен интерес към културно-познавателни пътувания</p> <ul style="list-style-type: none"> - Засилване на грижата за здравето и на интереса към здравния и рекреационен туризъм - Нарастване на самостоятелно организираните ваканционни пътувания чрез използване на електронните канали за дистрибуция 	<p>туризма с относително високо образователно равнище и добра професионална квалификация;</p>
<p>Екологични</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Висока степен на съответствие на питейната вода в страната и в общината; - Отлично и добро качество на водите за къпане в страната и по крайбрежието на общината; - Въвеждане на принципите на кръговата икономика в туристическата индустрия; - Адекватна национална и общинска нормативна уредба за опазване на околната среда; 	<ul style="list-style-type: none"> - Прогресивно увеличаване на автомобилния трафик и риск от замърсяване на въздуха на територията на общината; - Запрашеност на въздуха в селищните територии (от строителни площадки и запрашеност на улиците); - Висока степен на пространствена концентрация на туристическите производствени обекти в непосредствена близост до уникални природни и културни ресурси (плажове и архитектурно-археологически паметници); - Презастрояване на част от крайбрежието, причиняващо негативен ефект върху околната среда;



Project funded by the
EUROPEAN UNION



	<ul style="list-style-type: none"> - Опасност от замърсяване на крайбрежните води за къпане от преминаващи големи товарни плавателни съдове - Опасност от природни катаклизми (свлачищни и ерозионни процеси, бурни вълнения др.) върху цялостната туристическа дейност в крайбрежните зони
Технологични	
<ul style="list-style-type: none"> - Обновяване и развитие на транспортната мрежа в страната и на територията на общината чрез ускорено изграждане на магистрала Черно море; - Подобряване и развитие на общата транспортна инфраструктура в неусвоените за туризъм места; - Дигитализация на създаването, дистрибуцията и комуникацията на туристическия продукт 	<ul style="list-style-type: none"> - Нарастване на разходите на за хардуер, софтуер и професионални кадри за работа в дигитална и онлайн среда - Опасност от нарушаване на правата на потребителите с подвеждаща информация и неизпълнение на договореното онлайн количество и качество на предлагания туристически продукт - Риск от хакерски атаки и нарушаване на сигурността на обмена на конфединциална информация.

Възможности и предизвикателства пред бизнеса за зелен туризъм и опазване на историческото наследство като предпоставка към устойчив туризъм на Черноморския регион:

- ✓ Сходна локация и ресурси, но различна степен на развитие и позициониране на туристическите пазари на страните от региона;
- ✓ Специфика на страните по отношение на: политически, исторически, административни, законодателни, икономически и социални фактори

Отрицателни страни от продължаващата тенденция на доминиране на масовия туризъм в региона:

- Висока концентрация (във време и пространство) водещо до икономически, социални и екологични дисбаланси;
- Поддържане на имидж на “евтина дестинация” за нискобюджетни почивки, включително и за някои неблагоприятни за имиджа видове туризъм (алкохолен, хазартен и пр.);
- Нерационално използване на туристическите ресурси и туристическата инфраструктура;

Силна зависимост от чуждестранни туроператори. Изтичане на капитал и приходи от разработване на продукти на туризма към външни фирми.

Тенденция на доминиране на масовия туризъм в региона

Отрицателни страни:

- Несправедливо разпределение на икономическите ползи: малка част от приходите остават при местното население, докато то понася повечето негативи от развитието на туризма;
- Трудности при набиране, обучение и задържане на квалифициран персонал поради висока сезонност, несигурна заетост, ниско средно заплащане (с цел поддържане на конкурентни цени), липса на стимули за растеж в кариерата;
- Социално несъответствие между богати туристи и бедно местно население, което обслужва туристите;

- Масовият туризъм задушава предприемаческата инициатива, способства за развитието на сива икономика, пречи за подема на малки и средни предприятия в туризма;

Предизвикателства:

- Привличане на по-платежоспособни туристи и гости;
- Преход от “масов” към „алтернативен” туризъм;
- Намалване на сезонността на търсенето и предлагането;
- Установяване на имидж на региона като сигурна и безопасна за посещение дестинация;
- Растеж на вътрешния туризъм
- Стратегически подходи за развитие на сектора в региона

Концентриран модел за развитие:

- Туристическото предлагане се разширява като се включват специализирани продукти на база на съществуваща инфраструктура.

Положителни страни:

- Балансиране на туристическите потоци;
- Увеличение на потреблението на местни стоки и услуги;
- Изграждане на вторични дестинации (около първичните такива);
- Насърчаване на отговорно поведение от страна на бизнеси, туристи, туристически агенти и администрация.

Деконцентриран пространствен модел за развитие:

Положителни страни:

- Силен фокус върху устойчивостта;
- Алтернативните форми на туризъм, които да превъзхождат масовия туризъм;
- Баланс в регионалното развитие и сезонността;



Project funded by the
EUROPEAN UNION



- Привличане на платежоспособни, социално отговорни, осведомени, ангажирани туристи;

Отрицателни страни:

- Изисква големи първоначални инвестиции и обучение на кадри, което ограничава възможностите за бързо въвеждане в системата на услугите.

ИЗТОЧНИЦИ

1. Стратегия „Европа 2020” на Европейския съюз.
2. Декларация за мир и туризъм на Световната организация по туризъм.
3. Декларация за екотуризъм на Световната организация по туризъм.
4. Доклад на Европейската група за устойчив туризъм.
5. Глобален етичен кодекс на Световната организация по туризъм.
6. Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България (2014-2030)
7. План за действие на Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България за периода 2017-2020г.
8. Закон за устройството на територията.
9. Закон за регионалното развитие.
10. Закон за туризма.
11. Закон за устройството на Черноморското крайбрежие.
12. Закон за концесиите.
13. Закон за водите.
14. Закон за рибарството и аквакултурите.
15. Закон за опазване на околната среда.
16. Закон за защитените територии.
17. Закон за управление на отпадъците.
18. Закон за чистотата на атмосферния въздух.
19. Закон за културното наследство.
20. Закон за закрила и развитие на културата.
21. Закон за здравето.
22. <https://bulgariatravel.org>
23. <http://www.bulgariamonasteries.com>
24. <https://ec.europa.eu/eurostat>
25. <https://nasamnatam.com>
26. <https://anastasia-island.com>
27. <https://www.archaeo.museumvarna.com>



Project funded by the
EUROPEAN UNION



Common borders. Common solutions.

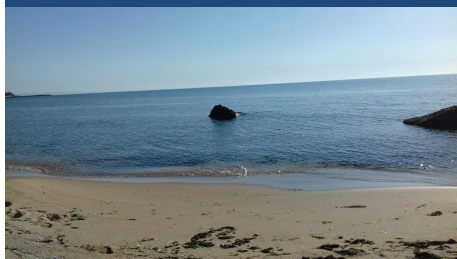
Асоциация на Българските Черноморски Общини

Варна 9000

Тел.: 0888 601 500

e-mail: office@ubbsla.org

www.ubbsla.org



Съвместна Оперативна Програма „Черноморски Басейн 2014-2020“

Асоциация на Българските Черноморски Общини

Януари 2020г.

Съвместна Оперативна програма „Черноморски басейн 2014-2020“ е финансирана от Европейския Съюз чрез Европейския Инструмент за Съседство и от участващите държави: Армения, България, Грузия, Гърция, Молдова, Румъния, Турция и Украйна.

Този доклад е публикуван с финансовата подкрепа на Европейския Съюз. За съдържанието на тази публикация носи отговорност Асоциация на Българските Черноморски Общини и по никакъв начин на отразява позицията на Европейския Съюз“